

In dit nummer:

- 383 Hoelang nog?!
A.W. Vos
- 384 Bonhoeffer herdacht
A. v.d. Dussen
- 386 Verleden laat de LV niet los
Marjon Busstra
- 390 Schuldig lijden en de dienst
der barmhartigheid (1)
G. v.d. Brink
- 392 God vraagt het onmogelijke
W. Smouter
- 394 Onderscheidingsvermogen
J.J. Oostenbrink
- 396 Jasje is veranderd, maar
preek blijft preek
Marjon Busstra

Opbouw

Tot opbouw van het gereformeerde leven

Gij zijt die man

verwerking van de ervaringen heel moeilijk. Voor christenen zit daar nog een aparte moeilijkheid aan vast, namelijk de vraag: moet je eigenlijk niet kunnen vergeven? Moet je als christen, zeker na zoveel jaren, niet bereid zijn om alles nu maar te laten rusten? Dat is wat we tegenwoordig een valkuil noemen. Een algemene waarheid waarmee je zo ontzettend het schip in kunt gaan dat je er zelfs met jarenlange therapie maar moeilijk uit komt. Je vergeet dan bijvoorbeeld, dat David wél wraak-psalmen zong voordat hij bij zoiets als vergeving uitkwam. Waarmee gezegd wil zijn dat je vergeven niet moet verwarren met het ontkennen en wegdrukken van de pijn en zelfs de haat die je met je meedraagt.

Deze dingen krijgen de laatste jaren meer aandacht. Gelukkig wel, moet je

onderzoek was echter breder, ook naar de pastorale zorg in de gemeente.

Gods zorg voor daders

„In het netwerk van relaties in een kerkelijke gemeente waar een zedendelict soms nauwelijks verborgen blijft, moet de predikant functioneren. Ik vroeg mij af: 'Hoe reageert een predikant op een signaal van incest in zijn gemeente?' Wat zijn zijn eerste stappen: Stapt hij naar het slachtoffer, de dader, een ander gezinslid, een lid van de kerkeraad, verwijst hij, vraagt hij advies aan derden etc.? De vraag die mij vooral bezig hield was: 'Kan de predikant het opbrengen naast de incestdader te gaan staan en hem pastoraal te begeleiden?' ”

De promovendus onderzocht een en ander bij twee groepen predikanten, namelijk uit de Nederlands Hervormde Kerk en de Gereformeerde Gemeenten. In het overzicht dat ik van zijn dissertatie las zie ik dat hij in de bezinning die op het onderzoek volgt veel aandacht geeft aan onderwerpen als zonde en schuld, schuldbesef en schuldgevoel, het geweten, vergeving en verzoening, de rol van de kerkelijke tucht en het geheel van de pastorale zorg.

De inhoud van de dissertatie heb ik nog niet kunnen lezen, maar de opzet ervan lijkt me zeker waardevol genoeg om er hier aandacht aan te besteden. Inderdaad: ook daders hebben pastorale zorg nodig. Dat zal geen kwestie mogen zijn van: na al dat gepraat over de slachtoffers wordt het nu tijd om de andere kant te belichten. Het zal een zaak van gebed zijn om in het pastoraat uit te drukken dat Gods zorg er ook voor daders is, zónder dat daarmee vergoelijkt wordt wat ze gedaan hebben.

W. Smouter, Breukelen

Gisteren promoveerde ds. J.C. Borst op een onderzoek naar de pastorale zorg voor incestdaders, onder de titel 'Gij zijt die man'.

Dr. Borst heeft hiermee een belangrijk en tegelijk teer onderwerp aangesneden. Het is een ontwikkeling van de laatste jaren, dat steeds meer slachtoffers van incest de dodelijke stilte verbroken hebben en er nu hardop over praten dat ze jaren later nog met de brokken zitten.

Inmiddels zal heus niemand meer denken dat zoiets 'onder ons' niet voorkomt.

Velen weten inmiddels van het stille geheim en predikanten zien de verwoestende gevolgen in de praktijk. En laat ik eerlijk zeggen: het heeft voor mij nog altijd iets bedreigends om er over te horen. Het idee dat iemand (soms iemand die je kent!) de intimiteit van z'n kinderen zo vreselijk schendt, met fnuikende gevolgen tot in lengte van jaren. Het is zo afschrikwekkend dat het niet waar mág zijn.

Maar zo'n gedachte helpt uiteraard niet veel en dan ga je iets beseffen van dat ellendige zwijg-mechanisme.

Vergeving als valkuil

Voor ieder slachtoffer van incest is de

*kan de predikant
het opbrengen
naast de
incestdader
te gaan staan
en hem pastoraal
te begeleiden?*

zeggen, ook al is het nog zo pijnlijk en zal er in dit vlak ook wel eens iets misgaan.

Maar daarnaast zijn er ook de daders. Vaak zal de dader bij dezelfde kerk horen als het slachtoffer, soms zelfs nog in dezelfde gemeente. Wat gebeurt er met hen? Dr. Borst constateerde dat er weinig geschreven is over de pastorale zorg aan incestdaders. Zelf kreeg hij ermee te maken als justitie-predikant. Dan gaat het uiteraard om daders die voor hun wandaden gevangen zitten. Zijn

Veertiendaagse uitgave van de gereformeerde persvereniging opbouw

Redactie

Drs. H. Algra
Ds. J. Bouma
T. Hoekstra
Drs. P.J. van Kampen
Ds. J.M. Mudde
Ds. K. Muller
Prof.mr.dr. J.J. Oostenbrink
Ds. W. Smouter
M.J.F. van der Wal
J. Westerkamp-Stegeman

Adres van de redactie

Ds. K. Muller,
Oude Veenscheiding 15,
8446 LC Heerenveen.
Telefoon: 0513-620476
Telefax: 0513-627036.

Alle kopij dient uiterlijk dinsdags, in de week voorafgaande aan de week waarin Opbouw zal verschijnen, bij de redactie binnen te zijn.

Kerknieuws/Onder andere(n)

M.J.F. van der Wal,
Brugakker 60-17,
3704 RA Zeist.
Tel. 030-6961525.

Abonnementen en ledenadministratie

M. van Veelen-Vreugenhil
Administratie Opbouw
Hunze 16
2911 EH Nieuwerkerk aan den IJssel
Tel. 0180-320205.
Gironummer 404945 t.n.v.
Geref. Persvereniging Opbouw.

Lidmaatschap Persvereniging

Aanmelding door overschrijving van min. f 25,- contributie op bovenstaand gironummer.

Abonnementen

Het aanvragen of opzeggen van abonnementen uitsluitend bij de administratie. Abonnementen kunnen ieder moment ingaan, doch slechts per 31 december eindigen. Opzeggen uiterlijk tot 15 november.

Abonnementsprijs

Bij vooruitbetaling te voldoen.
f 65,- per jaar of f 36,- per half jaar.
Voor studenten f 33,- per jaar.
Buitenland f 92,- per jaar of f 104,- per luchtpost. Chequekosten buitenland: f 15,-.

Advertenties

Tarief: 63 ct. per mm. bij 45 mm. breed (excl. 17,5% BTW).
Advertenties inzenden tot woensdag 8.30 uur, anderhalve week vóór verschijningsdatum. Familieberichten uiterlijk vrijdagmorgen, in de week voor verschijning. Advertenties en familieberichten rechtstreeks naar Nedag, t.a.v. het bedrijfsbureau.

Technische realisatie

Nedag Grafisch bedrijf b.v.,
postbus 208, 3770 AE Barneveld,
tel. 0342-410760, fax 0342-492542.

Druk

'Steenbergen', Zeist.

Opbouw wordt gedrukt op gerecycled papier.

Kalender

van Ned. Geref. bijeenkomsten van meer dan plaatselijk belang.
Opgave: telefoon 0513-620476;
telefax: 0513-627036.

- 28 okt. Centrale Diaconale Conferentie te Amersfoort; onderwerp: Hulp aan de vreemdeling/asielzoeker
8 nov. SEV-najaarsvergadering, Jeruzalemkerk, Utrecht
11 nov. Landelijke ouderlingenconferentie te Utrecht; inl.: tel. 010-4514499
18 nov. Zendingsnajaarsvergadering Leerdam met samenwerkende kerken
18 nov. Regionale Ontmoetingsdag CG-NG in het Noorden des lands te Groningen; 15.00 uur; inl.: tel. 050-262033

1996

- 13 april Ontmoetingsdag Ned. Geref. Kerken te Barneveld; inl. en huren van stands:
J.A.D. Schenkel, tel. 05202-20128 (per 10 okt.: 038-3320128)

In de eerstkomende nummers (o.a.)

M. Vrijmoeth-de Jong, Kind op maandag op de basisschool
B. Wielenga, Zending: worden wij er beter van?
P.J. van Kampen, Feest bij Open Doors
P.J. van Kampen, Rijkdom van Jezus

Vraag aan onze abonnees

Heeft u de machtigingskaart voor automatische betaling van het abonnement al ingestuurd? Help ons de administratiekosten te verlagen!

EH Journalistiek

Eerst ESJ dan RTV

Wil je later werken bij de omroep? 'Doe' dan eerst de Evangelische School voor Journalistiek en voorlichting. Da's een moderne, erkende HBO-opleiding, die je alle kneepjes van de journalistiek bijbrengt. Maar je ook 'n stuk christelijke vorming geeft.

Kortom: een opleiding waar je als toekomstig radio- of televisiemaker veel plezier van hebt. Vraag de studiegids aan!

evangelische hogeschool

Drentesestmaat 1, Amersfoort, 033-621731

Principiële kwaliteit

Ja! Stuur mij de studiegids.

Naam: _____

Adres: _____

Postcode: _____

Woonplaats: _____

Bon opsturen naar:
EH, Postbus 957, 3800 AZ Amersfoort

Hoelang nog?!

Psalm 82

A.W. Vos, Kampen

In Psalm 82 is het Góð die indringende vragen stelt bij de toestand in de wereld. HOE LANG NOG heerst het onrecht op aarde? Burgers afgeslacht, baby's vermoord in de buik van hun moeder, het Westen badend in weelde terwijl miljoenen creperen. Wanneer gebeurt er wat?

Op onze veelgehoorde vragen: Waarom doet Góð niets? Is Hij er wel?, antwoordt psalm 82 met profetische kracht:

Hij staat in de raad der goden. Hij roept ter verantwoording. Hij dreigt dat er koppen gaan rollen. Dat is bevrijdend en beklemmend.

Mythologie?

Ook vervreemdend.

Want wat moeten we met die mythologische uitdrukking: de raad der goden? De klassieke uitleg verstaat onder 'goden' menselijke ambtsdragers. In discussie met de rabbijnen maakt Jezus gebruik van hun exegese. (Dat hoeft een andere exegese nog niet uit te sluiten). Toch geeft de psalm stellig de indruk over bovenmenselijke machten te spreken (vs. 6v.). Apologetisch en vertroostend ontkent de psalm niet dat er goden-machten bestaan, maar plaatst hen absoluut onder de enig ware God en Heiland. Zo haalt de psalm de angel uit de dreiging en verleiding die van virulent heidendom uitgaat.

Paulus doet iets dergelijks in 1 Kor. 8:4-6. Hij spreekt daar op dubbele wijze over de afgoden: ze zijn er wel en ze zijn er niet. Ze oefenen ontegenzeggelijk invloed uit, maar in het licht van God, de Vader en de Heer, Jezus Christus, blijven ze nergens. Ook Paulus laat in het midden of die goden en heren nu in de hemel of op de aarde te zoeken zijn. Wij kunnen ook vandaag deze bijbels-mythologische taal niet missen: er zijn in allerlei ontwikkelingen machten werkzaam die de gewone menselijke maat te boven gaan. Dat is toch een hedendaagse ervaring! Overheden, computernetwerken, onderzoekscentra, het grote geld, de georganiseerde misdaad, indu-

strieën, de media, daarin hebben wij toch te maken met machten die we als bovenmenselijk ervaren. Velen hebben het onbehagelijke gevoel: er wordt over ons beslist, alle inspraak en democratie ten spijt. Er zijn krachten die gewoon hun eigen gang gaan, waar niemand meer vat op heeft. Ook regeringsleiders niet. Doodgrijselijk. Psalm 82 verwoordt in mythologische beelden iets wat de moderne mens kent en vreest. Iets dat ons geloof in God op de proef stelt.

De machten beheersen deze dolgedraaide wereld; God, waar bent u vandaag?

Gedelegeerde macht en Gods laatste woord

God staat in de raad van de goden en Hij houdt gericht vandaag.

Alle machten, hoe anoniem en ongrijpbaar voor ons ook, zijn bij de Allerhoogste met name bekend. Ze zijn

*In de chaos van
vandaag mag de
gemeente zich
meer dan ooit
openbaren als die
stad op de berg die
vaststaat als de
hoogste der
bergen, de laatste
vluchtheuvel.*

geschapen en aangesteld om de mensheid te dienen.

Hun misbruik van macht en positie is de oorzaak van veel ellende. Maar God behoudt het laatste woord. De machten worden op het matje geroepen. Als Hij zegt kom hier – dan komen ze; niet één blijft er achter. Gods laatste Woord is helder: het hoogste belang dat de machtigen moeten dienen in deze wereld is het belang van de zwakken en de weerlozen. De Allerhoogste hult zich niet in wollig taalgebruik.

De psalm laat ook dreigende woorden horen: waar leiders en machten deze heldere waarheid van God negeren, daar gebeurt iets met ze: ze worden blind en dwaas en leiden een land, een volk, een wereld naar de ondergang. Alle grondvesten der aarde wankelen. De chaos! Leiders, overhe-

den, militaire organisaties die aan Gods waarheid voorbijgaan, zullen – zo profeteert de psalm – door God afgezet worden.

Zien we dat niet gebeuren? Toen maarschalk Tito, een god op aarde, stierf, ontstond er een vacuüm die opgevuld werd door de machten uit de hel. Voor de (voormalige) USSR vrezden we hetzelfde, en hoe staat het met de EG en de VS?

Het machtigste wapen

Het zou ons vreselijk bang moeten maken als wij niet wisten van psalm 82 en het hoge goddelijke beleid in al deze dingen – door de chaos heen zal God zijn eigen regering laten komen. En wij mogen, ja moeten daarom bidden – dat laatste vers, sta op o God en richt de aarde want Gij bezit alle volken. Laat niet de satan de lege plaatsen innemen, maar neem het alles in uw eigen hand.

Als wij vandaag de grondvesten der aarde zien wankelen, mag deze bede ons sterken. In de chaos hebben wij toegang tot de Allerhoogste.

Zijn gerechtigheid zal komen. Elke doofpot open, iedere beerput leeg. In Jezus Christus heeft God laten zien hoe ver Hij gaat in zijn reddende gerechtigheid. Wat God eiste van de goden – om koste wat kost op te komen voor de zwakken en verlorenen –, dat heeft Hij zelf helemaal waargemaakt op Golgotha.

Daar heeft Hij Zijn Zoon prijsgegeven. Daar heeft de komende wereldrechter de bevoegdheid verworven om ons te redden van onze eigen, dodelijke ongerechtigheid.

Wat is het belangrijk dat wij bidden om de gerechtigheid van Koning Jezus. De enige gerechtigheid waardoor deze wereld gered kan worden. Dat is voor vandaag het gebed dat zijn Evangelie gehoord en aangenomen mag worden. Waar de grondvesten der aarde wankelen en de machten uit de hel hun laatste kans ruiken, is er één macht die de satan kan weerhouden: het Evangelie, een levende en getuigende gemeente, vol van de Heilige Geest.

Mannen, vrouwen, jongens en meisjes die – levend van Gods reddende, barmhartige, genadevolle gerechtigheid – Zijn laatste Woord nu al gestalte geven.

Bonhoeffer herdacht

Een theoloog die gegruid zou hebben van het programma van Feike ter Velde

A. van der Dussen, Eindhoven

Dit voorjaar gonsde het van de radio- en televisieprogramma's waarin herdacht werd dat het 50 jaar geleden is dat West-Europa bevrijd werd uit de monsterachtige greep van de nazi's.

In dat kader werd ook aandacht besteed aan het feit, dat vlak voor die bevrijding de Duitse theoloog Dietrich Bonhoeffer werd geëxecuteerd – prof. Oostenbrink schrijft er elders in dit nummer over. Niet alleen waren er op de Duitse en Nederlandse TV documentaires over Bonhoeffer te zien, maar ook verschenen er nieuwe publicaties van en over hem. Zo werd voor het eerst de briefwisseling van Bonhoeffer en zijn verloofde Maria von Wedemeyer in boekvorm uitgegeven¹, en werd er een roman (!) over hem op de markt gebracht.² Daarnaast kwamen er nieuwe bijdragen uit aan het gesprek over Bonhoeffer's theologie, onder andere het boekje *Dietrich Bonhoeffer nu! De actualiteit van zijn leven en werken*³. Want Bonhoeffer wordt niet alleen geëerd als verzetsheld; hij behoort ook tot de invloedrijke theologen van deze eeuw.

Te modern?

Opvallend genoeg is deze golf van belangstelling voor Bonhoeffer als theoloog aan OPBOUW vrijwel voorbijgegaan. Kwam dat voort uit het gevoel dat zijn theologie niet zou strekken 'tot opbouw van het gereformeerde leven' (de ondertitel van ons blad)? Heeft het ermee te maken, dat in Nederlands Gereformeerde (dominees)kring betreurenswaardig weinig belangstelling bestaat voor de vragen waarop de grote theologen van de 20e eeuw zijn ingegaan? Of staat Bonhoeffer gewoon te ver weg, is hij 'te modern'? Hij had tot voor kort in elk geval wel de naam ultra-modern te zijn. Niet voor niets verontschuldigde de bedrijfsleider van de Evangelische Boekhandel in Eindhoven zich bijna, toen hij mij zei dat hij twee van de drie hierboven genoemde boeken op voorraad had... Er is inderdaad een tijd

geweest, dat Bonhoeffer in één adem genoemd werd met erkende vrijzinnigen als Rudolf Bultmann, John A.T. Robinson en Paul van Buren. Maar die tijd is echt gewéést. In 1989 schreef de Duitser Georg Hunte-mann, voorvechter van een orthodox, evangelisch christendom, dat dat christendom geen toekomst zal hebben als het Bonhoeffer geen plaats toekent als 'kerkvader'. En algemeen wordt erkend, dat Bonhoeffer lang niet zo gemakkelijk te plaatsen is als in het verleden wel gedacht werd. In zijn laatste geschrift wisselen uitingen van rechtzinnige vroomheid en tastende formuleringen over een 'christendom zonder religie' elkaar af op een wijze, die niet gemakkelijk te begrijpen is. Hij heeft dingen gezegd, waar men zich later op beroepen heeft om een pleidooi te voeren voor een christendom dat opgaat in medemenselijkheid. Maar er is ook een boekje van zijn hand, waarin hij zijn studenten voorschrijft hoe zij stille tijd moeten houden. Juist vanwege die zo sterk uiteenlopende lijnen is Bonhoeffer een intrigerende figuur. Het zou dom zijn om aan hem voorbij te gaan.

Grenssituaties

Nu zijn er wellicht lezers, die met een zekere ongedurigheid wachten op het moment, dat in dit artikel Feike ter Velde ten tonele wordt gevoerd. De theoloog die van diens programma gegruid zou hebben – ja, dat is Bonhoeffer, en die is nu geïntroduceerd. Maar het leek er tot nu toe niet op, dat de welbekende EO-coryfee, die mensen voor de televisie hun bekeringsgeschiedenis laat vertellen, ook maar in de verste verte in beeld zou komen. Maar hier is hij dan, en wel als markante vertegenwoordiger van een christendom, dat Gods aanwezigheid vooral fel ziet oplichten in *grenssituaties* van het leven. Want wat is het gemeenschappelijke in de verhalen die de gasten van Feike ter Velde vertellen? Dat zij God ontmoetten, nadat zij op een of andere manier de grens van hun eigen mogelijkheden hebben bereikt. Of het nu gaat om een alcoholprobleem of huwelijksmoeilijkheden, om depressiviteit of ervaringen van leegte en zinloosheid, om een ernstige

ziekte of een ingrijpend verlies – het betreft steeds situaties waarin om zo te zeggen ruimte komt voor God, doordat mensen aan het eind van hun kunnen zijn. Dat is dan ook de boodschap aan de kijker: „Ziet ook u er geen gat meer in? Zijn ook uw mogelijkheden uitgeput? Zijn de grenzen van uw energie, uw moed, uw levenskracht bereikt? Weet dan dat God gereed staat om het karwei van u over te nemen en uw leven eindelijk goed op de rails te zetten.”

Het volle leven

Voor al met dit laatste, de boodschap aan de kijkers, zou Bonhoeffer moeite hebben gehad. Niet de persoon van de presentator is dus in het geding, of de integriteit van de gasten. Het gaat om de tendens van het programma, dat de zwakheid en nood van mensen wordt benut om aandacht te vragen voor God. Daartegen steigert Bonhoeffer. In de eerste plaats betwijfelt hij de *zin* van deze aanpak. Want stel nu eens dat mensen, die de grens van hun vermogens hebben bereikt, God helemaal niet nodig hebben doordat ze op een andere manier leren omgaan met hun nood en hun wanhoop? Bonhoeffer zelf signaleerde in de laatste jaren van zijn leven, dat de oorlog op heel veel mensen allerminst het effect had dat zij God gingen zoeken. Daarom stond hij sceptisch tegenover de methode, om met het evangelie op de proppen te komen waar mensen zijn vastgelopen. In de tweede plaats vindt hij dat *onfatsoenlijk*. Hij gebruikt ergens het beeld van de 'religieuze verkrachting' (brief aan zijn vriend Eberhard Bethge van 30 april 1944). Ofwel: wanneer je mensen probeert te winnen voor God op het moment dat ze aan het eind van hun latijn zijn, oefen je pressie uit en laat je ze in feite niet de vrije keus. Er zit iets oneervols in om mensen op hun zwakke punten te 'pakken'. Voor Bonhoeffer staat vast dat God zelf zo niet met mensen om gaat. De Here 'profiteert' niet van menselijke onmacht en wanhoop om zijn eigen onmisbaarheid aan te tonen. Hij wil niet door de achterdeur van hulpeloosheid bij ons binnenglippen, maar open gedaan worden door mensen die normaal functioneren. Dat raakt aan Bonhoeffer's

derde bezwaar: hij vindt het niet *bijbels*, om God terug te dringen naar de rand van het gewone leven. Want wat moeten de kijkers die niet depressief zijn, geen alcoholprobleem hebben, kerngezond zijn en gelukkig in de liefde? Speelt God voor hen geen rol? Of moeten zij in hun leven gaan speuren naar een verborgen probleem, dat zij zelf niet kunnen oplossen? Voor die suggestie vindt Bonhoeffer in de bijbel geen steun. „Inderdaad wendde Jezus zich tot de randfiguren van de menselijke samenleving, tollenaars en overspelige vrouwen, maar beslist niet alleen tot hen. Hij wendde zich tot alle mensen. Nooit heeft Jezus de gezondheid, het geluk of de kracht van een mens problematisch gemaakt of beschouwd als een bedorven vrucht. ... Jezus roept het volle menselijke leven in al zijn facetten tot zich en tot zijn Rijk.” (brief aan Bethge van 30 juni 1944; cursivering van mij, vdD)

Hans Vonk

Het lijkt mij duidelijk dat Bonhoeffer hiermee iets aanroert dat ons allen aangaat. Het gaat om de vraag wanneer en waar je als mens God kunt ontmoeten. Moet je eerst een keer vastgelopen zijn, net zoals de mensen in het programma van Feike ter Velde? Moeten we inderdaad onze evangelisatie-kans schoon zien, als de engelo-

vige buurvrouw ineens kanker blijkt te hebben? Licht het aan de welvaart, dat de mensen God niet meer nodig denken te hebben? Mij dunkt, dat de bijbel niet bang is om dat verband te leggen (vgl. Deut. 32:15). Talrijk zijn ook de geschiedenissen waarin God de grenssituaties in het menselijk leven benut om mensen met Hem te confronteren (vgl. II Kronieken 33:12 en vele, vele andere plaatsen). Bonhoeffer gaat daar wel wat gemakkelijk aan voorbij, al erkent hij – onder verwijzing naar psalm 50:15 – dat hij misschien wel wat te wantrouwend staat tegenover 'bidden in de nood' (brief aan Bethge van 29 en 30 januari 1944). En toch – enige reden tot zulk wantrouwen is er wel. Het is riskant om je uitgangspunt voor het geloof in God te nemen in grenssituaties. De ontvankelijkheid voor het evangelie van mensen die in het ziekenhuis liggen, is soms van griezellig korte duur. Sterker nog: die ontvankelijkheid kan totaal afwezig zijn. Een treffend voorbeeld daarvan vond ik in het interview met de dirigent Hans Vonk in NRC Handelsblad van 3 juni j.l. Terugblikkend op een verblijf in het ziekenhuis, waarin hij direct met zijn sterfelijkheid geconfronteerd werd, zegt Vonk: „God? Ik zag hem niet, ik miste hem niet, ik verlangde niet naar hem. Hij – of zij, of het – was blijkbaar definitief achter de horizon verdwenen.

In mij welde geen seconde iets religieus' op.” Dat kan dus: dat iemand zelfs op de kwetsbaarste momenten van zijn bestaan niet taalt naar God. Maar daaruit blijkt, hoe hachelijk het is om ons voor het geloof afhankelijk te maken van grenssituaties. En dat is nu precies wat Bonhoeffer bezig houdt. Wordt God niet hoe langer hoe meer teruggedrongen, als Hij het ervan moet hebben dat mensen om Hem verlegen zitten? Is het bijbelse beeld niet veel eerder, dat God ook een plaats heeft in het leven van gezonde, sterke, gelukkige en welvarende mensen? Zogezien staat de kerk voor de geweldige opgave, om het evangelie zo te brengen dat het niet alleen op de *patiënt* Vonk, maar zeker ook op de *dirigent* Vonk betrekking heeft. Misschien dat dan ook de succesvolle HBO-er in de kerk het gevoel krijgt: „Hé, God is er dus niet alleen voor de kneuzen...”

Noten:

1 *Bruidsbrieven uit de cel (1943-1945)*, verzorgd door Ruth-Alice von Bismarck en Ulrich Kabitz, in de Nederlandse vertaling uitgekomen bij Uit. J.J. Groen en Zoon, Leiden.

2 Mary Glazener, *De beker der gramscap. Dietrich Bonhoeffer in verzet tegen Hitler*.

3 Een bundel opstellen onder redactie van Rainer Mayer en Peter Zimmerling, uitgegeven door Uitgeverij J.J. Groen en Zoon, Leiden.

Pastorale notities

Gaaf

Het stond toch duidelijk op de trouwkaart: de kerk begint om kwart voor drie. Dominee was dus ruimschoots op tijd, kwart over twee of daaromtrent. 'Je weet maar nooit, misschien moet je wel even zoeken'. Bij het romantische kerkje te X.

Want zo gaat dat tegenwoordig: jij gaat niet naar de kerk van de dominee, maar de dominee gaat naar de kerk van jou. En de ouderling. En de familie. En de (vooral oudere) zusters der gemeente. En de vrienden en de burens. Ze waren er allemaal. Om kwart voor drie, bij het romantische kerkje te X.

Alleen, ze hadden een klein probleem: het stel was er niet. En een dienst zonder stel, trouwen met twee handschoenen zogezegd, dat gaat toch wel erg ver.

Maar och, weet je, die ambtenaars van de burgerlijke stand, lang hemd aan en zo. En die fotografen, willen

ook wel eens het shot van de eeuw maken. Bovendien: al was het diep in de herfst, het zonnetje scheen en de bladeren waren rood en goud. Het was echt romantisch, daar bij dat kerkje te X. Waarom ze niet alvast naar binnen gingen? O, heb ik dat niet verteld? Nou, eh, ze hadden eigenlijk nog een probleempje: de kerk was niet open, en de koster was er niet, noch de orgelspeler, noch de geluidstechnicus, noch de verwarmingsmonteur, noch de lantaarnaansteker, en allen die een ergerlijk leven leiden... Ik ben bang dat ik me niet duidelijk genoeg uitdruk. Want, alle dezen waren er wel, open c.q. aanwezig. Maar niet in het romantische X., doch in het ongetwijfeld even romantische Y. Het geviel namelijk, dat telefonisch de kerk te X. was gehuurd, doch dat schriftelijk de huur van de kerk te Y. was bevestigd. In Y. was de kerk open en de koster op zijn post, daar leidden alle genoemde werkers een voorbeel-

dig leven. Een geval van 'samen op weg' dus – en dit was de bruidegom ontgaan.

Dat het stel te laat was, je houdt het niet voor mogelijk, had een heel andere oorzaak. Het bruidsboeket, van de auto gevallen, moest gerestoureerd worden. En omdat het licht was blijven branden en de accu inmiddels uitgeput, moest de bruidsauto van Y. naar X. geslêept worden. Kortom, alles wat mis zou kunnen gaan, ging ook mis. Het liep al tegen half vier toen een hartveroverend bruidspaar, samen met vrienden en magen, de kerk in bezit nam. Het romantische kerkje te X. wel te verstaan.

Geen verlichting en verwarming, geen geluidsversterking en orgelbegeleiding. Waarom het toch de gaafste trouwdienst was en het dankbaarste stel in meer dan dertig jaar – dit blijft een geheim tussen de herder en zijn schaapjes.

J.H. Veefkind, Amersfoort

Verleden laat LV niet los

Ondertekeningsformulier 'dringend aanbevolen' op laatste zitting

Marjon Busstra, Amersfoort

„Als anderen mij vragen naar een kenmerk van de Nederlands Gereformeerde kerk, dan zeg ik dat we een rommeltje zijn”. TAKS-commissielid ds. J.M. Mudde zag tijdens de laatste zitting van de Landelijke Vergadering toe hoe het 'rommeltje' het AKS trachtte nader vorm te geven. Er moest immers wel iets geregeld zijn, maar ook weer niet te veel. En zo onderging tijdens een marathon-vergadering van bijna tien uren artikel 17 een kleine wijziging en werd een ondertekeningsformulier voor predikanten ingesteld. Of eigenlijk aanbevolen.

De wens om wijzigingen, of verduidelijkingen aan te brengen in het AKS (Akkoord van Kerkelijk Samenleven) kwam niet vanuit de Nederlands Gereformeerde kerk zelf. Het bestaande AKS functioneert goed, zo was ook zaterdag weer te horen. Dat maakte het misschien ook zo moeilijk om op één lijn te komen. Bovendien gaat het hier niet om een PR-probleem, zoals een afgevaardigde dit noemde, maar om heel fundamentele vragen vanuit de schrift over hoe kerken functioneren, ook onderling.

Geen PR-probleem dus. Wat dan wel. Even een korte terugblik: De Commissie Toetsing Akkoord van Kerkelijk Samenleven, in de wandelgangen 'de commissie-TAKS', werd in het leven geroepen na vragen van met name Die Gereformeerde Kerk in Zuid-Afrika. De commissie boog zich over de kritiek die zich vooral richtte op de binding aan de belijdenisgeschriften. Ook deed zij voorstellen over hoe aan die kritiek tegemoet gekomen kon worden. Drie zittingen lang boog de Landelijke Vergadering zich over het rapport van de commissie. Tijdens de laatste vergadering van de voortgezette LV kwamen een tweetal punten aan bod: Een wijziging van artikel 17 van het AKS en het ondertekeningsformulier voor predikanten.

Hoewel er een voorlopig besluit lag, kreeg de scriba ds. P. Krol toch weer

een serie amendementen te verwerken. Een aantal aanwezigen spraken daarover dan ook hun teleurstelling uit. „Het was toch de bedoeling dat we de grove fouten eruit zouden halen. Als we nu alles weer zin voor zin gaan behandelen met alle verschillende op- en aanmerkingen, moeten we oppassen dat het AKS niet gaat hinken”.

Zenuwen

Anderen zagen hun bangste vermoedens bevestigd worden: „We verdoen hier onze tijd met urenlange discussies. Ik herken niet meer waardoor ik ben gegrepen dertig jaar geleden. Als we willen dat onze gemeente nog iets te vertellen heeft aan de buitenwereld... Stel u voor dat deze vergadering als een getuigend radiogramma werd uitgezonden”, huiverde een felle afgevaardigde Van Severen uit Groningen. De vergadering was even lamgeslagen door deze scherpe woorden.

De Dordrechtse predikant ds. Horsman meende echter dat hier appels met peren werden vergeleken en trok de vergadering weer overeen: „Als ik een kerk laat bouwen, zeg ik niet tegen de aannemer: 'Piet, maak een

***Ik herken niet
meer waardoor ik
ben gegrepen
dertig jaar geleden***

kerk waar de lof des Heren vanaf spettert'. Dat kan niet. Daar zijn regels voor nodig, zoals een bouwvergunning. Ook moet je praten over onnozele zaken als de steenkleur en de plaats van ramen en deuren. De opmerking dat we beter kunnen gaan evangeliseren is geen vergelijking. De noodzaak om hierover te vergaderen is er helaas, maar we zouden wel sneller klaar kunnen zijn”.

Voorzichtig trokken toen de bezwaarden weer op naar de microfoon. De reacties op het voorlopig besluit ten aanzien van artikel 17 en het ondertekeningsformulier voor predikanten waren van heel uiteenlopende aard.

Van kleine toevoegingen in de tekst van woorden als 'desgewenst' tot het soort Culemborg. De brief van de Culemborgse kerkeraad was het meest verstrekkend. Ze riep hierin op alles gewoon bij het oude te laten en niets in het AKS te wijzigen, omdat er geen reden voor is. Bovendien leefde er de angst dat „de nieuwe formuleringen zouden kunnen leiden tot een formalisering van de bestaande geestelijke band”.

Weeffout

Aanwezig en stemgerechtigd waren ook de kerken die het AKS niet hebben ondertekend. Hoewel er een opeening lijkt te zijn om daarover een gesprek aan te gaan, kan een kleine

AKS – artikel 17

De ambtsdragers zullen de drie Formulieren van Enigheid (te weten: De Nederlandse Geloofsbelijdenis, de Heidelbergse Catechismus en de Dordtse Leerregels) ondertekenen als blijk van hun instemming met de leer van de kerk.

Indien een ambtsdrager de ondertekening weigert of niet langer voor zijn rekening kan nemen, zal de uitoefening van zijn ambt worden opgeschort, tot hij zich nader zal hebben verklaard ten genoegen van zijn kerkeraad.

De kerkeraad zal hiervan mededeling doen en desgewenst nader rekschap geven aan de zusterkerken, in regionale vergadering bijeen.

Ook zij die door een regionale vergadering beroepbaar zijn gesteld, of het recht hebben verkregen een opbouwend woord te spreken, zullen door de ondertekening van de drie Formulieren van Enigheid in die vergadering hun instemming met de leer van de kerk betuigen.

wijziging in het AKS dit weer dicht gooien. Onder andere de gemeente Oegstgeest waarschuwde hiervoor, na eerst haar excuses te hebben aangeboden voor een eerdere brief aan de LV waarin „de toon niet altijd even passend was”: „We willen helpen de 'weeffout' op te lossen. De voorstellen kunnen daarvoor echter wel een barrière vormen”. Ook Zeist gaf aan dat het vertrouwen in het AKS groeiende is, maar daarin niet werd gestimuleerd door deze discussie.

Desalniettemin werd in de uren daarna die discussie nog eens dunnetjes over gedaan. De nieuwe plaats en rol van de regionale vergadering in artikel 17 bij het niet-ondertekenen van de belijdenisgeschriften door een predikant werd niet door iedereen gewaardeerd. Ds. J.M. Mudde uit Enschede vroeg aandacht voor de eigen verantwoordelijkheid van de kerkeraad en de predikant: „Een persoonlijke kwestie van een predikant wordt direct een kerkelijk probleem door de kerkeraad reken-schap af te laten leggen. De predikant heeft een eigen verantwoordelijkheid en de kerkeraad is als intermediair niet nodig”.

Trauma's

Hoogeven vreesde dat deze wijziging de weg naar hiërarchie heropent en „de geschiedenis heeft ons geleerd daar vuurbenuwd voor te zijn”. Even kwam hier weer het topje van de ijsberg tevoorschijn. Ook tijdens de vergadering lagen de emoties, de frustraties en de trauma's dicht onder de oppervlakte. Het onderwerp maakt immers veel los van wat veel aanwezigen tijdens de zestiger jaren hebben meegemaakt.

Toch bleef 'de derde regel' overeind. De vergadering besloot met 46 stemmen vóór, 31 tegen en 6 onthoudingen dat „de kerkeraad hiervan (het niet-ondertekenen) mededeling zal doen en desgewenst nader reken-schap geven aan de zusterkerken in regionale vergadering bijeen”.

De 'vierde regel' lag wat moeilijker: „Bij volhardende weigering na samenspreking over zijn gevoelens, zal hij (de predikant) uit zijn dienst worden ontslagen”. Al tijdens de novembervergadering kwam dit er maar met moeite door met slechts een verschil van twee stemmen. De zin werd door velen gezien als een zwaard van Damocles, wat niet in dit artikel paste. „Er is op grond van belijdenisgeschriften al genoeg be- en veroordeeld. Artikel 17 ademt een overleg sfeer en voor de tucht kunnen we bij artikel 30

terecht”, aldus afgevaardigde Brouwer uit de gemeente Amsterdam-Centrum. Commissielid C. Huizinga wees echter op de samenhang van het artikel:

„Het is niet gevaarlijk. Als je ze vraagt de drie formulieren van Enigheid te ondertekenen, moet je bij volhardende weigering daar ook gevolgen aan verbinden. Als je dat niet wilt, moet je ze

ook niet vragen dit wel te ondertekenen”. Toch wonnen de bezwaren (en de angst?) het: Regel vier werd geschrapt met 40 tegenstemmers, 32 voor en 11 onthoudingen.

Ontsnappingsclausule

's Middags kwam het ondertekeningsformulier op tafel, zoals dat in novem-

Ondertekeningsformulier:

De Landelijke Vergadering Apeldoorn 1994/1995 der Nederlands Gereformeerde Kerken, op 23 september 1995 in voortgezette zitting bijeen,

kennis genomen hebbende van het Rapport van november 1992 van de Commissie voor Toetsing van het Akkoord van Kerkelijk Samenleven,

overwegende dat

– het zowel ter vermijding van onduidelijkheid omtrent het geestelijk karakter van de binding aan de belijdenisgeschriften als vanwege een goede verhouding met andere kerken van gereformeerde signatuur in binnen- en buitenland wenselijk wordt geacht om een ondertekeningsformulier voor dienaren des Woords in te voeren.

– binnen de Nederlands Gereformeerde kerken serieuze bezwaren bestaan tegen het verplicht voorschrijven van een bepaald formulier.

– dat met het al of niet gebruiken van een ondertekeningsformulier de trouw aan de confessie niet in geding is,

besluit het onderstaande ondertekeningsformulier vast te stellen en aan de kerken het gebruik hiervan dringend aan te bevelen.

Wij ondergetekenden, dienaren van het goddelijk Woord in de Nederlands Gereformeerde kerken behorende tot de regio..., verklaren oprecht en met een rein geweten voor God het volgende: Wij erkennen de Heilige Schrift als het betrouwbare en door God ingegeven Woord van harte als enige regel voor geloof en leven.

Wij erkennen de drie algemene belijdenisgeschriften en de drie Formulieren van Enigheid als getrouwe onderwijzing in en verdediging van de waarheid der Schrift, en aanvaardende die krachtens hun overeenstemming met Gods Woord als getuigenis van ons geloof en richt-

snoer voor onze ambtsbediening, te weten de prediking van het evangelie, de handhaving van de rechte leer en de weerlegging en bestrijding van dwaaleringen.

De gemeente van God, pijler en fundament van de waarheid (1 Timotheüs 3:15), leeft van het evangelie, zoals dat aan haar is overgeleverd (1 Corinthe 15:1-5).

Indien dan ook ooit ons verstaan van de Heilige Schrift, het evangelie van Jezus Christus, zou komen af te wijken van wat de leer der kerk uitmaakt, beloven wij dit gevoelens niet te zullen leren, maar het vooraf voor te leggen aan de kerkeraad en daarna zonodig aan de regionale vergadering om het aan Gods Woord te toetsen en na samenspreking een uitspraak te doen.

Ook indien de kerkeraad of een regionale vergadering, uit zorg voor de eenheid en zuiverheid der leer, ons een nadere verklaring van ons gevoelens over enig deel van de genoemde belijdenisgeschriften zou vragen, zijn wij daartoe bereid.

Wij beloven ons te zullen onderwerpen aan het oordeel van de kerkeraad of de regionale vergadering, op straffe van metterdaad uit onze dienst geschorst te zijn, behoudens het recht van beroep op de landelijke vergadering indien wij menen dat de gedane uitspraak niet recht is voor God, waarbij wij ons met die uitspraak tevreden stellen zolang ons beroep in behandeling is.

Zo willen wij ons beijveren de eenheid des Geestes te bewaren door de band des vredes (Efeze 4:3) en vertrouwen wij dat de Geest der waarheid ons de weg tot de volle waarheid wijzen zal (Johannes 16:13).

Schriftplaatsen: 1 Corinthe 15:1,2; Galaten 1:9; Galaten 2:2; Efeze 3:17b-19; Filippenzen 1:9,10; 1 Thessalonicenzen 5:19,20; 1 Timotheüs 4:16; Titus 1:7-9; 2 Petrus 1:20; 2 Johannes 9.

ber door een grote meerderheid werd aangenomen. De voorstellen van Schiedam en Heemstede/Haarlem bleken het ingrijpendst. Schiedam kwam met het idee om na de eerste drie regels die overgenomen zijn uit het formulier voor Noord-Nederland, de overige tekst te schrappen: „Als je je ambt aanvaardt, dan praat je over je opdracht. Dat beloof je en daar sta je voor. Dat is je hoofdopdracht en dan ga je niet praten over wat er al dan niet misschien staat te gebeuren. Dat hoort hier niet in thuis, maar in bijvoorbeeld een bijlage”.

Heemstede/Haarlem wilde rekening houden met „die regio's die daartegen (tegen een ondertekeningsformulier, MB) legitieme bezwaren hebben”. Zij moeten de ruimte hebben om dit formulier niet te gebruiken, zo meent de kerkeraad. Het gebruik ervan (het ondertekeningsformulier, MB) zou dan ook slechts dringend aanbevolen moeten worden. „Het gaat hier niet om

niet als het om zo'n kwetsbare zaak gaat”. Wattèl beaamde dat er onduidelijkheid is, maar merkte op dat niemand heeft gevraagd om daar een einde aan te maken. „Welke reden is er dan hier wel een eind aan te maken, terwijl het blijkbaar toch goed functioneert en als je bovendien weet dat anderen er moeite mee hebben”. De Enschedese predikant Mudde benadrukte dat het nu mogelijk is hierover vrijuit te praten en iets te regelen voor als het eens fout mocht gaan. Hij verwees daarbij naar de situatie in Noord-Nederland. Het formulier dat hier gehanteerd wordt, ontstond pas nadat er iets fout was gegaan.

Een kleine meerderheid (40 tegenover 36 bij 6 onthoudingen) van de vergadering kon zich uiteindelijk vinden in het voorstel van Heemstede/Haarlem om de kerken de ruimte te geven die bezwaren hebben tegen een ondertekeningsformulier. Zo werd gekozen voor „geduld, liefde en artikel 31”. En de kranten konden maandag zo de kopsuggestie van Wattèl overnemen: 'In Nederlands Gereformeerde Kerk werkt artikel 31 pas echt'. Uiteindelijk werd besloten het formulier in te voeren en aan te bevelen met 56 stemmen voor, 7 stemmen tegen en 19 onthoudingen.

Niemand weet meer waar 'ie aan toe is

leervrijheid, maar er is een zekere allergie voor allerlei bindende uitspraken. We hebben immers aan den lijve ondervonden wat daarvan het gevaar kan zijn. En hoe ga je nu om met deze onderlinge verschillen. Werkelijke eensgezindheid kan niet opgelegd worden en we hoeven het niet altijd eens te zijn om één te zijn. Laten we daarom niet over elkaar heersen, maar geduld met elkaar hebben”, aldus A. Wattèl namens deze kerk. Volgens hen gaat het hier niet op te verwijzen naar artikel 34, de zogenaamde ontsnappingsclausule. „Die is hiervoor niet geschreven en niet bedoeld”.

Kwetsbare zaak

Ook anderen riepen op rekening te houden met de traumatische gevoelens die nog leven ten aanzien van deze materie. Ook de angst voor formalisering, het schaden van het vertrouwen dat er nu is, speelde een aantal gemeenten parten. Daartegenover vonden afgevaardigden wel dat de huidige situatie erg verwarrend werkt. Sommige regio's hebben geen ondertekeningsformulier en anderen wel, maar dat verschilt onderling ook weer. Commisielid Huizinga: „Niemand weet meer waar 'ie aan toe is. En dat kan

Een bericht van de Stichting Steun Gereformeerde Kerken Frankrijk

Een berichtje, bestemd voor de kerkeraden die in januari 1995 de brief van de stichting ontvangen hebben, betreffende de over 1995 te verlenen steun aan de Franse EREI-kerken. Dit stukje is overigens ook bestemd voor alle particuliere personen die ons wel eens een gift overmaken.

Het stichtingsbestuur zegt allen hartelijk dank, die ons in het lopende jaar reeds gesteund hebben. En namens de synode van de Franse kerken, die in maart j.l. gehouden is, moeten wij de dank overbrengen voor de steun die vorig jaar gegeven was. Wij geven die steun steeds op verzoek en aanwijzen van het verantwoordelijke deputaatschap van de Franse kerken, die ons opgave van de nodige projecten doen. Die hebben als vaste regel, dat ze niet gaan over de voortgang van het kerkelijke leven, want daar zorgt men zelf voor, maar over bijzondere projecten die eigenlijk nodig zijn, maar waaraan men onvoldoende toekomt door de kleinheid en de daarmee verband houdende zwakheid van de gemeenten. Ze hebben dus betrekking op evangelisatiewerk, predikantenconferenties, jeugdwerk en versterking van plaatselijke activiteiten. Al onze lezers mogen nog wel eens weten, hoe dankbaar wij zijn, dat wij

elk jaar kunnen voldoen aan de verzoeken, die telkens een bedrag van ca. f 25.000,- belopen. Een bescheiden steun, die echter bijzonder gewaardeerd wordt. Wij doen dit kleine werk met vreugde en zijn gelukkig met de contacten, die op persoonlijk of gemeentelijk vlak ontstaan. Wat dat laatste betreft: hoewel het niet het eigenlijke werk van onze stichting is, merken wij met blijdschap op, dat er hier en daar iets ontstaat van een rechtstreeks contact tussen een Nederlandse en een Franse gemeente. Mocht u daar meer over willen weten, dan kunt u zich wenden tot ons bestuurslid, de heer W.H. Verhoek, Aalsmeerderdijk 138, 1438 AX Oude Meer, tel. (020) 6534393. Omdat wij voor het jaar 1995 het bedrag van f 25.000,- nog niet helemaal bij elkaar hebben (het jaar is ook nog niet om) mag dit stukje misschien ook dienen om de behoefte van uw bijdrage nog eens onder uw aandacht te brengen. Dat kan op postbanknummer 215697 of op bankrekening 31.34.14.629, beide ten name van de penningmeester van SSGKF te Delft. Bij voorbaat namens Franse broeders en zusters heel hartelijk dank!

ds. K. Boersma, Oud-Beijerland,
voorzitter
mevr. E. Adema-Stoeckel,
Harderwijk, secretaresse

Nederlands Gereformeerd in West-Brabant

Kent u de Nederlands Gereformeerde gemeentes van Breda en Rijsbergen? Misschien was u eens te gast in een van onze diensten. Of mogelijk heeft u in kerkelijke kring van ons vernomen. Hoe dan ook, wij dachten dat het goed was onze gemeentes via dit blad te presenteren. Niet alleen omdat onbekend onbemind maakt. Maar ook omdat wij soms het gevoel hebben letterlijk en figuurlijk in een uithoek te zitten. En aan dergelijke gevoelens wil je dan wel eens uiting geven.

Letterlijk in een uithoek. Inderdaad.

Tijdens een recente lezing van de heer A. Knevel, directeur van de Evangelische Omroep, durfde deze zonder enige vorm van schaamte te bekennen dat dit de eerste spreekbeurt was ten zuiden van de grote rivieren. De vraag bekruipt je dan of iemand soms een voorkeur heeft voor het warme (broeierige?) centrum boven de (ruige?) buitengebieden. Toch realiseren wij ons goed wat het betekent, als wij trachten predikanten als gastvoorganger aan te trekken. Het is begrijpelijk dat sommigen over de afstand dan niet heen zien. Ook al vinden wij dat natuurlijk erg jammer. Even begrijpelijk is het dat emeritus predikanten zich eerder in het kerkelijk/geografische centrum van Nederland vestigen dan in West-Brabant. Maar ook dat helpt ons natuurlijk niet echt.

Figuurlijk in een uithoek. Ook dat.

Het zal u niet verwonderen dat het overgrote deel van de Westbrabanders Rooms Katholiek is in een niet-practiserende variant. En dat heeft zijn effecten. Op het gebied van evangelisatie bijvoorbeeld. Menigeen heeft 'geleerd' dat de kerk niet deugt. Het achterliggende (kerk)beeld is echter een karikatuur en het kind is met het badwater weggegooid. Maar ook andere effecten. Onze gemeentes zijn klein (respectievelijk ca. 60 en 120 leden) en de leden

wonen verspreid over geheel Westelijk Brabant. Dat geeft minder mogelijkheden tot gemeentelijke activiteiten en praktische problemen op het gebied van bijvoorbeeld catechisaties. En natuurlijk ook het effect dat kooltjes die verder van elkaar liggen meer moeite hebben om elkaar warm te houden. Menselijk gezien is er daarvoor erg veel aandacht nodig om een ieder bij de gemeente betrokken te houden.

Daarbij gevoegd dat de ledentallen van beide gemeentes sinds meerdere jaren dalende zijn, kunt u zich misschien voorstellen dat dit ons van tijd tot tijd een beetje het gevoel van vereenzaming geeft.

Tot zover de menselijke kant. Die wel erg somber klinkt.

Dwars daar tegenin gaat het besef dat wij onderdeel mogen zijn van Christus' wereldomspannende Kerk. Dat ook wij behoren tot dat gezin van die ene almachtige Vader. En dat geeft troost als het teruglopende ledental je soms te sterk voor ogen komt. En daarbij nog eens de verheugende constatering dat wij iedere zondag opnieuw het feest mogen vieren van het ongestoord bijeen komen om God te danken, te loven en naar zijn woorden te luisteren. Om vanuit dat perspectief om ons heen te kijken en te zien dat de velden wit zijn om te oogsten. Voorwaar, er is werk aan de winkel.

Waarom nu dit artikel?

Om u te vragen voorbede te doen voor de kleine gemeentes in het zuiden. U te vragen om eens bij onze zondagse vieringen aanwezig te zijn. Om ons goed op de hoogte te houden van gemeenteleden die in West-Brabant komen wonen. En om de predikanten te vragen onze preekverzoeken te (blijven) honoreren. Maar ook omdat wij vanuit de historie van onze gemeentes wel eens het gevoel hebben afgerekend te worden op een beeld dat niet (meer) met de werkelijkheid overeenkomt. Wij zijn ervan overtuigd dat onze gemeentes wel eens 'gereformeerder' zouden kunnen zijn dan sommigen ons toe lijken te dichten.

Resumerend: Voelt u het spanningsveld tussen dankbaarheid aan God voor de instandhouding van onze gemeentes en de zorg voor de instandhouding, alsmede de hunkering naar een grotere gemeente? Zending bedrijven en toch Nederlander blijven? Dat kan in Brabant!

Tamme kastanjes

(van mamma voor Gersom)

*Door de dorre bladerenlaan
onder de bruine beukentakken,
zijn wij door het bos gegaan
om herfstgeschenken uit te pakken.*

*In bladconfetti weggestopt
ligt snoep voor ons en voor de dieren,
in prikkend pakpapier verstoppt.
Het bos wil met ons herfstfeest vieren.*

Jeannette

Schuldig lijden en de dienst der barmhartigheid (1)

G. van den Brink, Veenendaal

Hieronder volgt het eerste deel van een verkorte weergave van het referaat dat ds G. van den Brink op de vorig jaar gehouden centrale diaconale conferentie heeft gehouden. Belangstellenden kunnen de volledige tekst bestellen bij de het bestuur van het Centraal Diaconale Comité, p/a de heer P. Snee, Liendertsedreef 37, 3815 AB Amersfoort, tel. 033-722756. Overigens ontvangen de kerkeraden/diakonen automatisch de volledige tekst.

Gods onverdiende vrije gunst

„Er zijn in het leven allerlei situaties, waarin er een direct aanwijsbaar verband bestaat tussen zonde en leed: een man bedriegt zijn vrouw en loopt een geslachtsziekte op; een werknemer besteelt zijn baas en wordt werkloos; een huisvrouw heeft een gat in haar hand en kan haar gezin niet verzorgen; een meisje is drugsverslaafd en kan zich niet staande houden. De voorbeelden zijn met vele te vermeerderen.” (Centraal Diaconaal Comité) Streng of lankmoedig? dat is de vraag. En: wat zit er achter als mensen in de fout gaan? En waar liggen de grenzen van de barmhartigheid? Al te goed is immers buurmans gek?

Met deze vragen stap ik het onderwerp binnen.

Uit de heilige Schrift meen ik drie lijnen te moeten volgen.

Eerst die van Gods onverdiende vrije gunst over zondaren. Die vraagt van ons een barmhartig optreden.

Ik denk aan de uitverkiezing van Abraham. De Here heeft hem geen voorwaarden gesteld: volbreng eerst mijn wet, dan zal ik u tot een groot volk maken en u zegenen. De wet kwam later. Abraham was slechts een zwerende Arameër, (Deut.26,5). De Here „nam redenen uit Zichzelf” en koos de zondaar.

De aanneming van Israël voltrok zich precies zo. De Here sprak niet: Volbreng mijn wet, dan zal ik u uit het sla-

venhuis leiden. Israël heeft uit Egypte de tent van Moloch meegenomen en droeg de ster van de god Romfa door de woestijn en afbeeldingen die men gemaakt had om ze te aanbidden (Hdl. 7, 42.43 en Amos 5, 25). Desondanks sprak God: Ik ben de Here uw God, die u uit Egypte, dat slavenhuis geleid heb.

Dat was vrije gunst die eeuwig Hem bewoog. Het verbond was eenzijdig in zijn ontstaan.

Aan de uitverkiezing van Saul van Tarsen ging geen eis tot gehoorzaamheid vooraf. Saul vervolgde de gemeente ten dode. Toen greep de Here hem in de kraag en zette Zijn verkiezende liefde op hem. Hij werd een voorbeeld voor allen die later zouden worden gered, sola gratia, sola fide, soli deo gloria.

Is bekering van zonde een voorwaarde voor het bieden van hulp? Het antwoord is gegeven. Denk nog aan Spreuken 25:21: Indien uw vijand hon-

bekering een voorwaarde voor hulp?

ger heeft, geef hem brood te eten; indien hij dorst heeft, geef hem water te drinken, want dan hoopt gij vurige kolen op zijn hoofd en de Here zal het u vergelden. Zie verder: 2 Kon. 6; 1 Petr. 2,15; 1 Petr. 2,20 en 3,18.

Paulus zegt in Rom. 12,20: Laat u niet overwinnen door het kwade, maar overwin het kwade door het goede. Terecht merkt W.H. Velema daarbij op: Hieruit kunnen we zelfs afleiden dat aan onze vijanden diakonaat moet worden betoond (Zichtbare Liefde van Christus, blz. 214). We kennen allen de afkeer die zich van ons meester kan maken als we stoten op zware zonde. Ik denk aan gevallen van incest, verslaving aan de 06-telefoon, partnerruil, samenknopingen van ongerechtigheid. Dan is het nodig ons de zondaarsliefde van Christus te herinneren en de overmacht ervan.

Dat is dus het eerste principe: dat van Gods vrije en machtige gunst. Dat vraagt van ons een barmhartige benadering.

Gods roep tot oprechtheid en bekering

Het tweede schriftgegeven is dat van Gods roep tot oprechtheid en bekering. Dat vraagt om een krachtig optreden richting gebod.

Nadat de Here Abraham koos, sprak Hij: Wandel voor mijn aangezicht en wees oprecht (Gen. 17,1). Het hebreeuwse woord is tamim. Dat betekent niet zondeloos, maar radicaal, eerlijk, consequent, uit één stuk. Toen de HERE bij de Sinaï Zijn heerlijke Naam had uitgeroepen: Ik ben de HERE uw God, die u uit Egypte, dat slavenhuis heb geleid, volgden tien krachtige verbondswaarden: Gij zult, gij zult niet. Tien woorden ten leven, opdat het u welga. Het gebod is een wezenlijk deel van Gods medicijn. Toen de Here Jezus Zijn zaligsprekingen gegeven had, volgden de geboden en dat liep uit op de vermaning: weest dan gijlieden volmaakt, zoals uw hemelse Vader volmaakt is (Mt. 5,48). Dat is weer het begrip tamim. De discipelen konden niet zonder zonde zijn, maar wel oprecht, consequent, rechtuit. De verlamde man die 38 jaar bij het badwater Bethesda gelegen had werd gratis genezen. Direct daarna zegt Jezus: Ga heen, zondig niet meer. Letterlijk: Ga niet verder met wat je bezig bent te doen, nl. zondigen (H. Ridderbos, Het Evangelie naar Joh. dl. I, bl. 221). Er was in dit geval blijkbaar samenhang tussen zonde, schuld en lijden. Jezus geneest en vergeeft gratis. Daarna volgt de krachtige oproep om te gaan op de weg van het gebod, terwille van Gods heiligheid en het geluk van de man. Voor de praktijk van de hulpverlening betekent het dat barmhartigheid nooit mag ontaarden in slapheid. Als God voor ons gekozen heeft, kunnen we geen kant meer uit, dan alleen naar Hem toe. Weest heilig, want Ik ben heilig! Kiezen voor Hem, die ons gekozen heeft, en dat is voor ons het leven.

Het is de wezenlijke taak van de diakonen de weg van het gebod te wijzen. Niemand wordt vrijblijvend geholpen. Tamim, oprecht zijn, is een verbondsbegrip. En het verbond, inclusief het gebod, maakt de mens compleet (Pred. 12,13: vrees God en onder-

houdt zijn geboden, want dit is compleet mens).

Het allereerste wat van een behoeftige gevraagd mag worden is de wil om zich te laten helpen. Dat is niet eenvoudig. Zich laten dienen vraagt veel. Het opgeven van onafhankelijkheid. Opening van de portemonnaie en wat nog moeilijker is: opening van ziel. De diaken die preventieve contacten heeft gelegd, en al voordien vertrouwen gewonnen heeft, is beter in staat de ander daartoe te bewegen. Niemand komt graag met de billen bloot. Soms moet de diakenen echter wel fors optreden, in het belang van de ander. Als het maar de forsheid is van Jezus, die eerst genas en toen sprak: Ga heen, stop met zondigen.

We moeten krachtig aandringen op oprechtheid. Om drie redenen. Omdat onze God een heilig God is. Omdat onze menselijke geest boos is en zich verzet. En omdat het gebod dient tot ons geluk. Hulp vragen en tegelijk een auto kopen van f 30.000 gulden, kan niet. Hulp vragen en tegelijk sexnummers draaien, kan niet. Hulp vragen en veel te dure vacantiereizen maken, zware schulden maken bij banken en postorderbedrijven, kan niet. Niet alleen omdat het niet betamelijk is, maar omdat we Gods heiligheid niet mogen kwetsen en onszelf kapot maken en onze omgeving erbij. Dat is het tweede principe: krachtig optreden vanwege de roep van God.

Gods lankmoedigheid

Het derde principe is dat van Gods lankmoedigheid. Dat vraagt veel geduld.

„Lankmoedig is de Here en rijk aan goedertierenheid”, zegt psalm 103. Lankmoedigheid tekent het karakter van iemand die weliswaar reden heeft om zich te wreken en die ook de macht heeft dat te doen, maar die daarvan afziet. Lankmoedigheid is geduldig verdragen, hoewel men met de vuist op tafel zou kunnen slaan. Bij de Grieken, aldus H.J. Jager, was dat geen deugd. Ze vonden het niet prijzenswaardig zo slap te zijn. Lankmoedigheid is echter typerend voor het karakter van de HERE (Ex. 34,6). Hij had na de afschuwelijke afgoderij met het gouden kalf volop reden Zich te wreken, maar Hij toonde Zich groot van goedertierenheid (rachoem) en stelde Zijn toorn uit (zie ook Ps. 86,15). Hoe eindeloos was Gods geduld met Israël. Denk aan Hosea en Gomer. Hoe lang rekte de Here Zijn toorn tot eindelijk de ballingschap kwam. Hoe eindeloos is Gods geduld

met onze wereld. Als je de beelden van de TV ziet, snap je niet dat Hij er geen einde aan maakt. De apostel Paulus vermaant ons om geduld te hebben met allen (1 Thess. 5,14) in het voetspoor van Christus. In het hooglied der liefde (1 Kor. 13) zegt hij: de liefde is lankmoedig (vs 4). Hij wekt ons op elkaar met lankmoedigheid te verdragen (Ef. 4,2).

Dat valt niet altijd mee. U kent de verontwaardiging die zich van ons meester maakt als we stoten op een samenknoping van ongerechtigheid. Korte metten! zeggen we dan. Opruimen die hele troep! Ik voor mij moet erkennen een ongeduldig en driftig mannetje te zijn. Meermalen betrapte ik mezelf op het verlangen naar een nette en keurige gemeente, waaruit alle slechtheid was weggedaan: schrappen maar! Het zou niet best zijn, als de Here zo kort van geduld was met ons.

Dat is dus het derde principe: lankmoedigheid.

Dat lankmoedigheid heel goed kan samengaan gaan met het tweede prin-

**dat
barmhartigheid
nooit mag
ontaarden in
slapheid**

cipe: krachtig optreden richting wet, laat Starreveld zien in een voorbeeld uit de vorige eeuw: Een weduwe met vier kinderen had overspel gepleegd met een gehuwde roomse man en was zwanger geworden. In een brief deelde ze dit de diakenen mee met de smeekbede om in de bedeling te mogen blijven, daar anders „om hare zonde wil haar vier kinderen broodsgedrek zouden moeten lijden”. Ze werd onder censuur gezet en zonder naam in de gemeente bekend gemaakt, „terwijl er tevens goedgevonden werd om met de bedeling te moeten voortgaan” (Zichtbare liefde van Christus, blz. 108). De ouderlingen kwamen met de censuur en de diakenen met de bedeling. Liefde en strengheid gingen hand in hand.

Kruimels van de tafel

Het geschiedde

Mensen kunnen wel eens het gevoel hebben dat er niets gebeurt. Dan slepen hun dagen zich voort in een monotone gang. Dat gevoel kan zo overweldigend zijn, dat er hele filosofieën en levensbeschouwingen op gebaseerd zijn, die zeggen: er gebeurt nooit iets wezenlijks. Er bestaat alleen maar een eindeloze herhaling. Er is geen enkel doel waarop wordt aangewerkt. Aan Israël openbaarde de HERE zich als een God die een doel heeft, die ergens naartoe werkt, die Heer is van de geschiedenis. Zodra je het woord 'geschiedenis' laat vallen, zeg je: deze wereld is op weg ergens naartoe. Er gebeurt wel wat. En wat gebeurt, heeft zin. Er zit lijn in. In de tweede helft van de twintigste eeuw leeft sterk het gevoel dat er niets wezenlijks gebeurt. Iemand als Samuel Becket heeft het op navrant wijze onder woorden gebracht in zijn romans en toneelstukken. In Wachten op Godot wachten twee zwerwers, Wladimir en Estragon, onder een boom op Godot die beloofd heeft te zullen komen, maar nooit komt opdagen. Ze wachten eindeloos, dag in nacht uit. Ze raken elk besef van tijd kwijt. En er gebeurt tijdens het wachten helemaal niets. Ze doden hun tijd met een zinloze conversatie vol misverstanden en communicatiestoornissen. En Godot komt helemaal niet.

In een ander stuk gebeurt nog minder. Er is zelfs geen boom meer. Er zijn alleen twee vuilnisvaten en in elk ervan zit een man. Het bestaan van de mens is niet meer dan een vuilnisvat. Af en toe gaan de deksels omhoog en wordt er over en weer gepraat, zinloos, langs elkaar heen, tegen elkaar aan. En er gebeurt absoluut niets. Ook het praten leidt nergens toe. De vuilnisvaten staan in een volstrekte leegte.

Tegenover dat levensgevoel stelt de bijbel dat er wel iets gebeurt, iets wezenlijks. God is de Heer van de geschiedenis. Er zit lijn in de geschiedenis. God leidt de geschiedenis ergens heen. Deze wereld dobbert niet doelloos rond op het eindeloze ritme van eb en vloed. Alles speelt zich niet af in de vunzige uitzichtloosheid van een vuilnisvat. God heeft een doel. Hij werkt ergens naar toe: naar de verlossing. Daarom begint het verhaal van Christus' geboorte met de woorden: en het geschiedde. Daarin ligt opgesloten: er gebeurt iets. God grijpt in. Er is sprake van voortgang.

Vandaag vraagt men: waar is God in deze wereld? En men zegt: het is dwaas te veronderstellen dat er een heilsgeschiedenis is. Het kerstverhaal vertelt, dat Gods heil wel degelijk de geschiedenis is binnengekomen. Toen in Bethlehem (= broodhuis) iedereen nog sliep, werd het brood dat de wereld het leven geeft, door God verkrijgbaar gesteld. Iets wezenlijks kon er niet gebeuren. En daardoor is er nu gratis brood uit Gods broodhuis voor ieder die honger heeft en straks een nieuwe hemel en een nieuwe aarde.

God vraagt het onmogelijke

W. Smouter, Breukelen

Op zaterdag 2 september j.l. werd de jaarlijkse gebeds-samenkomst van het Gereformeerd Appel gehouden. Vanuit de kring van Christelijke Gereformeerde, Nederlands Gereformeerde en Gereformeerd Vrijgemaakte kerken kwam men samen in Amersfoort om te bidden voor de eenheid van Christus' kerk. 's Middags was er een programma voor het hele gezin, met workshops. 's Avonds ging ik voor in gebed en gaf daar de volgende inleiding bij.

Als we willen bidden voor de eenheid, moeten we ons eerst afvragen hoe het staat met die eenheid. Hebben we te danken sinds de vorige keer, zijn er dingen gebeurd ten goede of ten kwade?

Als we die vraag niet onder ogen zien, is het moeilijk om er ook reëel voor te bidden, lijkt me.

Nu is het niet zo simpel om te zeggen hoe het staat met de eenheid tussen onze kerken. Je moet alle plaatselijke situaties kennen om een totaalbeeld te kunnen geven. Je zou zelfs de harten moeten doorgronden om te weten of de harten van de broeders en zusters werkelijk naar elkaar uitgaan. Toch een korte typering.

Aan de ene kant is het iets moois, dat er op steeds meer plaatsen concreet gepraat wordt over en gezocht naar contacten over en weer. Ik hoor toch steeds van nieuwe plaatsen en nieuw zicht dat we op elkaar hebben.

Het tweede wat je kunt zeggen is dat er uit de landelijke samensprekingen nog niet veel goeds tevoorschijn gekomen is.

Daar hoeven we niet van te schrikken want het is nog nooit anders geweest. Maar daar wordt het natuurlijk nog niet mooi of goed van. Bij de Christelijke Gereformeerde en de Vrijgemaakte kerken staat de generale synode voor de deur, waarbij ook weer gerapporteerd wordt over die samensprekingen.

Die stukken zijn nog niet publiek, dus ik kan er niet uit citeren. Maar een nieuwe impuls voor die eenheid waar wij hier vandaag om bidden, hoeft u er niet van te verwachten.

En die situatie duurt nu al jaren, en dan krijg je een negatieve druk op de plaatselijke situatie ook. Laten we het maar eerlijk zeggen.

De contacten van de vrijgemaakten met de beide anderen zijn nog het meest vers. Maar al langer bestaande contacten tussen NG en CG kerken krijgen het zwaarder te verduren. Aan NG kant is dat omdat de *spirit* eruit raakt.

De contacten zijn ooit enthousiast begonnen maar er zit geen voortgang in en dan zakt het enthousiasme weg. Aan CG kant gebeurt dit natuurlijk ook wel, maar daarnaast komt er steeds meer hinder van de meerdere vergaderingen. En, laten we opnieuw eerlijk zijn, er zijn ook echte voorstanders van samenspreking die nu kopschuw worden vanwege ontwikkelingen in de NG kerken die ze verontrustend vinden – denk aan de toelating van vrouwelijke diakenen en wat komt er allemaal nog meer? Als we het niet eerlijk noemen, weet ik niet hoe we ervoor moeten bidden.

Stop de samensprekingen

In dit klimaat verscheen onlangs een artikel van dr. Wierenga in Bij de Tijd, dat aangekondigd werd met de titel:

*er is iets raars
in de stijl
van onze God*

'Stop de samensprekingen'. Bij nadere lezing blijkt dat trouwens niet de echte titel. Die luidt 'Niet uitpraten, maar afzoenen' en dat klinkt aardiger, niet-waar?

Hoewel, als ik me dit laatste concreet voorstel in de huidige samenstelling van de deputaatschappen, dan trekt dat afzoenen me ook niet meteen. Maar goed, de teneur van het artikel is deze: die theologische en kerkelijke discussies leiden toch nergens heen, je moet ermee stoppen.

Het moet over een andere boeg geprobeerd worden.

Ik noem dit artikel om daarmee te illustreren hoever we wel in het slop zitten met die kerkelijke eenheid. Want wat je er verder van vindt, dat stoppen met de landelijke samensprekingen zit er toch al in.

En ik wil het er met u over hebben,

wat we dóen met het feit dat het zo in het slop zit.

Weet u, ik begin steeds meer te denken dat het heel belangrijk is dat we ervaren hoe onmogelijk het ons is om de eenheid tussen onze kerken tot stand te brengen. Want er is iets raars in de stijl van onze God, waar ik u graag op wil wijzen. En dat is eigenlijk deze grondregel: als God iets belangrijks van ons vraagt, dan vraagt Hij het zó dat het eigenlijk onmogelijk is. Of korter nog: God vraagt bijna altijd onmogelijke dingen van ons. Volgens mij geldt dat eigenlijk al van het grote gebod: Gij zult de Here uw God liefhebben bovenal en uw naaste als uzelf. Dat is voor mij onmogelijk, maar goed, dat kan nog aan mij liggen. Maar moet u nou eens horen wat voor vergelijkingen je in het Nieuwe Testament tegenkomt. Jezus zegt: „Gij dan zult volmaakt zijn, gelijk uw hemelse Vader volmaakt is”. Dat is onmogelijk. Goed, ik ken wel manieren om dat weg te verklaren, maar het blijft onmogelijk: volmaakt zijn gelijk uw hemelse Vader volmaakt is. En in dit opzicht is Paulus niets minder dan Jezus. Hij schrijft bijvoorbeeld: laat die gezindheid bij u zijn, die ook in Christus Jezus was, die zichzelf ontleedde tot in de dood. En in het huwelijk krijgen de mannen te horen: „Mannen, hebt uw vrouw lief, evenals Christus zijn gemeente heeft liefgehad en Zich voor haar overgegeven heeft”. Veel meer voorbeelden zouden te noemen zijn. Als Paulus ons Jezus ten voorbeeld stelt, dan wijst hij niet op Jezus' vriendelijke karakter of op zijn eerbied voor God, nee, dan wijst hij op het kruis, dat Hij zich ontleedigd heeft en zich overgegeven heeft tot in de dood. En dat is onmogelijk. Er is veel aan Jezus' leven voorbeeldig. De trouw aan zijn vrienden, zijn geduld met de zwakken, de tijd die Hij vrijmaakte voor gebed. Als Paulus dát nou als voorbeeld gekozen had... ik zeg niet dat het me dan zou lukken, maar dan lag het toch anders. Maar Christus' offer aan het kruis – dat was uniek en niemand kan het ooit nadoen.

Je handen moeten leeg zijn

En waarom maakt Paulus zulke vergelijkingen dan tòch? Waarom doet Jezus het, en Johannes, waarom vind je dat in de hele Bijbel? Ik weet maar

één antwoord: dat is omdat God u er voor wil behoeden dat u het allemaal zelf wilt doen. Je moet in je leven tegen de onmogelijkheid van Gods geboden aanlopen, voordat je kunt gaan leven uit de kracht van het evangelie. Zeg het maar zo: je handen moeten leeg zijn voordat God ze kan vullen!

Welnu, ik vraag me af of we deze les langzamerhand niet ook moeten leren in onze kerkelijke contacten. Ik denk dat dit niet het moment is om te rekenen op grote successen, op de mogelijkheid om een doorbraak te forceren, of zo. Aan het begin gaf ik al aan, dat het tegendeel op veel plaatsen het geval is. Het gevoel heerst: we krijgen het niet voor elkaar, en als we er niet verder mee komen, moeten we er dan wel mee verder gaan?

En juist in deze situatie wil ik u eraan herinneren op welke toonhoogte de bijbel over de eenheid van Christus' gemeente spreekt. Ik bedoel dat voor deze eenheid zulke hoog gegrepen beelden worden gebruikt. Door alle argumenten voor onze gescheidenheid heen klinkt dat woord van Paulus: 'Is Christus gedeeld?'. En Jezus bad in zijn hogepriesterlijk gebed zelfs, dat zij allen één zouden zijn, gelijk de Vader en de Zoon zijn. „Gelijk Gij, Vader in Mij en Ik in U, dat ook zij in ons zijn”. Dat is schokkend. Kerkelijke eenheid vergeleken met de eenheid van God. Om van te schrikken. Op dat punt was ik wel verbaasd over het artikel van dr. Wierenga. Die haalt deze woorden aan zonder een zweem van schroom en wijst er dan op dat dit een mooi voorbeeld is voor kerkelijke samenwerking. Dat de Vader en de Zoon samenwerken zonder samen te smelten en dat wij naar analogie daarvan ook een vorm van samenwerking zonder fusie kunnen nastreven. Echt, ik wil dat artikel niet afbranden. Maar dit...! Doe uw schoenen van uw voeten, want deze plaats is heilig – zo zou ik daarbij willen zeggen. Het is niet maakbaar. Het ligt niet in onze handen. En toch: zonder grote woorden kan het niet. Dus kan Christus het alleen, dus kan de Heilige Geest het alleen. Ik wil dan ook een appel op u doen om te erkennen dat zó de werkelijkheid is. „Here, wij maken geen eenheid, maar we belijden dat u de eenheid van al uw kinderen *gemaakt* hebt, toen Christus stierf aan het kruis om allen samen bij U te brengen.”

Paulus beschrijft in zijn brief aan de Efeziërs hoe God uiteindelijk alles in de hemel en op de aarde wil verenigen

onder één Hoofd, Christus. Hij ziet de gemeente daarbij als een demonstratie aan de machten in de lucht om te laten zien wat er nu al terechtkomt van die eenheid. Als Gods veelkleurige wijsheid uitkomt in de eenheid van een veelkleurige gemeente. De demonen sidderen als er eenheid in de gemeente is. Denk daar maar eens aan, hoe vaak ze vanwege ons juist kunnen lachen! En als we daaraan denken en zó bidden in het besef dat we zelf niet verder komen, dan moesten we het daar misschien eens bij laten. Veel van de dingen die we eraan hebben willen *doen*, zijn geen succes gebleken.

Het is vast en zeker

We horen vaak de vraag: het Gereformeerd Appel belegt jaarlijks een gebeds-dag. Maar wat gebeurt er nou tussen die dagen, door het jaar heen? Misschien moeten we terug naar het eenvoudige geloofs-antwoord op die vraag. Zodat we zeggen: tussendoor? Tussen die gebeds-dagen door verhoort God die gebeden! Ja, zo is het toch? Als u 'Amen' zegt, dan belijdt u toch: het is vast en zeker? Het is veel zekerder dat God mijn gebed verhoort dan dat ik in mijn hart gevoel dat ik dit van Hem begeer.

Tussendoor? Dan verhoort God die gebeden

Ik weet best, dat die verhoring soms moeilijk te zien is. Maar wees nu eerlijk, dat is toch met wel meer gebeden zo? Ik geloof niet meer zo in officiële samensprekingen. Maar ik geloof vurig en vast, dat we als kinderen van God bij elkaar horen, dat de kerkelijke grenzen er nu nog wel zijn, maar dat ze niet *bestaan*, dat ze geen realiteit zijn – omdat Christus niet gedeeld is. En daarom mogen we geloven dat er iets gebeurt op ons gebed, namelijk dat God onze gebeden verhoort. Hoe, dat weet ik niet precies. Soms denk ik het te zien, als ik door de kerkelijke grenzen heen een toewending tot God bespeur en een verdieping van het vertrouwen op Christus. Soms denk ik het niet te zien, maar zult u er wel in blijven geloven, en er wel om blijven bidden? En geve God dan dat onze ogen geopend zijn voor de verhoring. Want soms ligt het daar aan. Soms komt de verhoring van een heel andere kant dan we gedacht hadden. Misschien wordt het geen fusie en

geen federatie en geen generale of landelijke synode, maar een heel andere eenheid. God weet het. Hij geve ons er oog voor.

Avond in de trein

(van Gersom voor mamma)

*De nacht wordt zo zwart
als een koe zonder wit,
de zon is zo rood
als een appel.
Het rode stoplicht
is een vuurbal,
electriciteitspalen
lijken Eiffeltorens.
De lucht is net
een storm op zee.
De schapen worden
als mijn witte schoenen,
niet meer zo wit.*

Gersom

Onderscheidingsvermogen

J.J. Oostenbrink, Utrecht

We hebben als christenen de opdracht de 'geesten' te onderscheiden. Daar zullen we het wel over eens zijn. De vraag is echter wat we daar van terecht brengen. Zowel in het verleden als in het heden. In hoeverre werden en worden we beïnvloed, door de wereld om ons heen, door de boeken en tijdschriften die we lezen, door de t.v.. Vaak ongemerkt. Weten we echt te onderscheiden?

A sound of music

Misschien hebt U wel gekeken naar de door de onlangs voor de t.v. weer eens uitgezonden film/musical 'A sound of music'. Je kunt slechtere dingen zien. Het is een film, waar je met je hele gezin naar kunt kijken én luisteren. De vertolking van een verhaal, dat ook na jaren nog steeds weet te boeien.

Het gaat over een jonge novice, Maria, een non in opleiding, die het in het klooster toch niet kan vinden en dan gouvernante wordt bij een kasteelheer/weduwnaar met zes kinderen. Het geheel speelt zich af in de dertiger jaren in Oostenrijk; in de tijd, dat Oostenrijk door Hitler bij het 'Derde Rijk' werd ingelijfd.

Wat je altijd opnieuw treft is de overgang tussen de eerste en de tweede helft van het verhaal.

In de eerste helft de ironie, de spot, die gedreven wordt met het militarisme van pa, 'kapitein' Trapp, de gezinsperikelen, de kinderen die door het ex-nonnetje tot een koor worden aaneengesmeed en de schitterende beelden van het kasteel en het Oostenrijkse landschap. Het geheel eindigt dan met het huwelijk tussen de vader en de ex-novice.

Uiteraard in een fraaie kathedraal, onder toezicht van de moeder-overste van het klooster, waaruit Maria afkomstig is.

De tweede helft met de steeds toeneemende druk van de nazi's, de oproep (voor pa) om op te komen voor de (Duitse) militaire dienst en de vlucht van het hele gezin met tal van spannende momenten de grens over. Een vlucht, die plaats vindt nadat ze als gezin nog even de eerste prijs in een

zangfestival in Wenen hebben gewonnen.

Het blijft een musical. Ze bereiken overigens veilig de andere kant van de grens. Dus echt zorgen hoeft niemand zich te maken.

Een vreemde beperking?

Het blijft natuurlijk een film, een musical. Geen werkelijkheid. Niet zo erg serieus dus. Maar toch.

Als je goed kijkt lijkt de vlucht toch vooral te zijn ingegeven door nationalistische motieven. Een Oostenrijkse familie, die zich verzet tegen de Duitse overheersing. Het verzet vanuit de r.k. kerk beperkt zich tot hulpverlening en enige sabotage: Twee nonnen uit het

**„Wij zijn in 1933
het Derde Rijk
niet binnengestrompeld,
we zijn er
in gemarcheerd”**

klooster, waaruit Maria afkomstig is, halen de bougies uit de auto's van de achtervolgende nazi's, zodat de familie kan ontsnappen. Iets wat dan nog als 'zonde' tegenover de moeder-overste wordt (op)gebiecht.

Toch is er enige reden je af te vragen of die beperking tot die nationalistische motieven wel zó vreemd, wel zó bizar was.

Wij kijken nu, na het einde van de oorlog, op die ontwikkeling terug met in ons achterhoofd alles wat we nu weten.

Wij hebben nu geen aarzeling om het nationaal-socialisme als satanisch te beschouwen, als een stroming, die een bedreiging vormde voor de christelijke kerk. Maar toen?

Als je de, ook Nederlandse, commentaren uit de dertiger jaren leest kom je soms tot ontstellende ontdekkingen.

Dan wordt er, zeker aanvankelijk, meerdere malen toch over geschreven met een zekere sympathie, ook wel van christelijke zijde, die we nu niet voor mogelijk houden. En dan vraag je je af hoe dat mogelijk was.

De Jong heeft er in zijn geschiedenis van het Koninkrijk der Nederlanden in de tweede wereldoorlog op gewezen, dat er in die tijd nog geen t.v. was die actuele gebeurtenissen zo uitdrukkelijk

onder je aandacht kan brengen. Ook de radio hield zich in die tijd nog maar in heel beperkte mate bezig met alles wat er in het buitenland gebeurde.

Veel van wat er bij onze Oosterburen plaats vond ging aan velen voorbij. Bovendien, was Hitler niet de man, die nu eindelijk eens iets aan de verschrikkelijke werkeloosheid deed? Een levensgroot probleem, waar ook toen heel veel Nederlanders onder gebukt gingen?

Trouwens, ging in de eerste wereldoorlog de sympathie in Nederland niet meer uit naar Duitsland dan naar de toenmalige geallieerden?

De dertiger jaren

Ondertussen voltrok zich in de dertiger jaren bij onze Oosterburen wel een hele omwenteling. Ook een gééstelijke revolutie. Daarbij ging het niet alleen ging om nationalisme, om een poging tot het herwinnen van het nationale zelfrespect, om de vrijheid van jezelf en van je gezin. Het was een strijd, waarin ook de positie van de kerk van Jezus Christus in geding was. In Duitsland al heel spoedig nadat Hitler in 1933 aan de macht was gekomen. In Oostenrijk en Nederland enkele jaren later.

Wanneer je nu, in 1995, daarop terugziet, kunnen er toch heel intrigerende vragen bij je opkomen.

Bij voorbeeld de vraag, hoe het toch mogelijk was, dat christenen in Duitsland in de dertiger jaren zo massaal onder invloed konden komen van het nationaal-socialisme.

„Wij zijn in 1933 het Derde Rijk niet binnengestrompeld, we zijn er in gemarcheerd”, zo konkludeerde Karl Immer in 1981 bij zijn afscheid als praeses van de evangelische kerk in Rheinland. En hij voegde daaraan toe, dat bijna alle (!) theologen van de Theologische School in Wuppertal lid waren van de SA. Het is slechts één van de vele voorbeelden, die men kan aantreffen in het in 1991 verschenen boek van Wilken Veen 'Collaboratie en Onderwerping', over de rol van de Duitse protestanten in 1933.

Het verbazingwekkende zit dan niet zo zeer in het feit, dat een mensenmenigte massaal achter een leider aanloopt en al zijn verhalen slikt. Dat komt wel vaker voor. Ook nu nog.

Wat veel meer tot nadenken stemt is het feit, dat zovele christenen en theo-

logen, mensen waarvan je mag verwachten, dat ze dagelijks met Gods Woord omgaan, kennelijk toch zo weinig onderscheidingsvermogen hadden dat ze 'om' gingen en met 'vrome' verhalen toch in feite werktuig van de duivel werden. Dan kun je bijvoorbeeld lezen over theologen, die onder invloed van het nationaal-socialisme de betekenis van het Oude Testament bagatelliseerden omdat het Joods zou zijn. Over theologen, die spraken van 'de dringende taak om het christendom te verduitsen' etc. etc.

Ook anderen

Gelukkig zijn er ook andere voorbeelden. Van predikanten of 'gewone' christenen die wel zagen wat er aan de hand was. Die wel de geesten wisten te onderscheiden. Maar over het geheel genomen vormden ze toch te veel een uitzondering.

In Nederland kom je dan namen tegen van iemand als ds. Slomp, 'Frits de Zwerver', de grote stimulator van de landelijke organisatie voor hulp aan onderduikers. Of van prof. Schilder, die voor de oorlog al een hele stijf moest voeren tegen de N.S.B., die ook onder gereformeerden leden wist te werven.

In Duitsland kun je dan lezen over lezen over over ds. Martin Niemöller. Een voormalig duikbootcommandant uit de eerste wereldoorlog, die, later predikant geworden, vele jaren in een concentratiekamp moest doorbrengen. Of over een begaafd man als Dietrich Bonhoeffer, die zijn verzet tegen Hitler enkele dagen voor het einde van de oorlog op uitdrukkelijk bevel van Berlijn met de dood moest bekopen.

Een intrigerend voorbeeld

Bonhoeffer was een man, die, wat men verder over zijn theologisch werk ook kan zeggen – en daar valt echt wel wat over te zeggen – al vrij vroeg het satanische in het nationaal-socialisme onderkende.

Hij werd geboren, in 1906, als zesde kind in een vooraanstaande Duitse familie, waarin zijn keus voor een studie in de theologie meer geduld dan gestimuleerd werd. Afkomstig uit een gezin, waarin het zondags naar de kerk gaan een hoge uitzondering was. Zijn promotie in de theologie op heel jonge leeftijd bood hem de mogelijkheid om al vroeg naar het buitenland te gaan.

Hij maakte daar gebruik van om toen al vele contacten te leggen, soms ook via de toenmalige nog niet zoveel voorstellende oecumenische bewe-

ging. In Spanje, in Engeland, in Amerika. Hij legde toen contacten, die hij later tijdens de oorlog, ook toen besloten was een poging te doen om Hitler om te brengen, wist te benutten. Wanneer het Hitlerregime pogingen doet de protestantse kerken tot een door hen geleide eenheid om te vormen ontstaat dan de 'Bekennende Kirche' die buiten de officiële kanalen om een vijftal seminaries sticht. Bonhoeffer wordt dan de leider van een van die vijf, in Finkenwalde, waaraan hij trouwens wel weer zijn eigen invulling geeft.

Nieuwe conflicten met de nationaal-socialisten blijven niet uit. Duitse en buitenlandse vrienden zijn er van overtuigd, dat hij, gezien zijn opstelling wel in het concentratiekamp terecht móet komen.

Maar wanneer pogingen worden gedaan om hem een functie buiten Duitsland te bezorgen, besluit hij toch, hoewel hij al in het buitenland verbleef en de mogelijkheid aanwezig was daar te blijven, naar Duitsland terug te keren. Omdat hij meende dat God hem daar geroepen had, dat daar zijn

**Voorouder-
verering en
bewondering voor
'grote mannen'
kwam en komt
niet alleen onder
niet-christenen
voor**

taak lag. Het eindigt met zijn arrestatie en op 9 april 1945 met zijn dood. Samen met enkele anderen, waaronder admiraal Canaris, wordt hij opgehangen.

Dan eindigt zijn aardse leven, door de kamparts, die er getuige van was, beschreven:

„Door de half open deur van een kamer in de barakken zag ik pastor Bonhoeffer, voordat hij zijn gevangenskleding uittrok, neergeknield in innig gebed met zijn God. De wijze van bidden, zo vol overgave en zo zeker van verhoring, van deze buitengewoon sympathieke man heeft me zeer diep aangegrepen”.

Hij is dan nog geen veertig jaar en zijn toekomstige bruid, die hij pas op zijn zevenendertigste ontmoette achttien. Een zeker onder die omstandigheden enigszins onverwachte verhouding, die leidde tot een briefwisseling, nog onlangs in vertaling uitgekomen onder de titel 'Bruidsbrieven uit de cel, 1943-

1945'. Een in veel opzichten aangrijpend boek.

Opnieuw: weten we te onderscheiden?

Maar ook dan moeten we ons weer afvragen: Weten we als christenen wel te onderscheiden? Toen, maar ook nu?

Het is om meer dan een reden begrijpelijk dat na de tweede wereldoorlog juist in Duitsland grote belangstelling ontstaat voor iemand als Bonhoeffer. Door zijn leven én sterven en door de thema's die hij, al schrijvend, aansneed. Niet alleen m.b.t. zijn keuze tegen het nationalisme maar ook door zijn visie op een niet-religieus christendom en op een aantal door hem aangesneden ethische problemen. Voor degenen, die hem hebben gekend én voor de generaties, die daar na 1945 aan hun ouders het een en ander te vragen hadden en in een geheel andere situatie hun weg moesten zoeken.

Want ook hier geldt, dat het feit, dat iemand op het ene moment goed weet te kiezen en juist weet te onderscheiden nog niet wil zeggen, dat hij of zij op andere momenten en gesteld voor andere keuzen dan óók goed kiest. Een oprechte bewondering voor en dankbaarheid jegens iemand, die ons in veel opzichten op een goede wijze vóór ging kan ook ons onderscheidingsvermogen doen afnemen of zelfs ons oordeel verblinden. Voorouderverering en bewondering voor 'grote mannen' kwam en komt niet alleen onder niet-christenen voor. Ook hier geldt, dat we als mensen steeds weer falen als niet Gods Geest ons leidt. Dan rijst opnieuw de vraag: Wat zijn onze criteria en waar laten wij ons door beïnvloeden? In het verleden al door onze opvoeding en in het heden via onze omgeving, via gesprekken, via boeken, via radio en t.v.? Zodat we, al of niet massaal, de kans lopen toch (weer) verkeerd te kiezen? Toch iets om nog eens verder over na te denken?

„Jasje is veranderd, maar preek blijft preek”

Ds. J.M. Mudde op Vrouwencontactdag over vernieuwing in de kerk

Marjon Busstra, Amersfoort

Het begon er op te lijken deze ene zaterdag: Een vrouw op de kansel, achter het orgel en op de panfluit. Alsof er geen dikke rapporten en slepende discussies bestonden. Nederlands Gereformeerde vrouwen hadden even lak aan het vrouwen-vraagstuk. Nee, het was één en al vrouw, zover het oog reikte op de Vrouwencontactdag in Enschede. Toch werd voor het uitwerken van het thema een dominee en dus een man uit de kast gehaald. Ds. J.M. Mudde paste zich echter aan en koos voor een heel vrouwelijke titel: 'Modieuze dames dragen óók kleding'.

Het leek alsof de vrouwelijke leiding van die dag, zich dit thema persoonlijk hadden aangetrokken. Kleurige mantelpakjes, korte rokken, gehakte schoenen, gekapte haren, lippestift en rouge. 't Was compleet. Maar er was meer: Spijkerbroeken, sweaters, winterjassen en klederdracht. Ze hadden allemaal kleren aan. Jong en oud, groot en klein, onder een grijs of mahonie-gekleurd kapsel. En dat zal ook altijd zo blijven, zo verzekerde ds. J.M. Mudde zijn aandachtig vrouwenpubliek. De trend, de kleuren en de stoffen veranderen. De kleding blijft. En zo is het nu ook met de kerk, trok hij de vergelijking door. Op het toch wel gladde ijs hield de spreker en één van de heel weinige mannen in de zaal zich keurig staande. Ook modieuze dames dragen kleding, was dan ook een 'werktitel'. Het eigenlijke onderwerp betrof de vernieuwing binnen onze kerk. De dag zelf was overigens weinig vernieuwend, op de vrouwelijke hoofdrolspelers na.

De ruim vierhonderd deelnemers werden getraakteerd op zang, een schriftlezing en een referaat. 's Middags was er tijd ingeruimd om prangende vragen door de spreker behandeld te laten worden. Wat meer rook naar vernieuwing waren de muzikale onderbrekin-

gen door het vrouwelijk duo op orgel en panfluit.

Oude vertrouwde

Een vertwijfelde bezoeker zal zich echter na het verhaal van ds. Mudde misschien hebben afgevraagd of hier geen sprake was van een nieuwtje in plaats van vernieuwing. Dat is geen

*De vernieuwing
in Jezus Christus
is pas het
volstrekt nieuwe*

flauwe woordspeling, maar een wezenlijk verschil, zo maakte ds. Mudde duidelijk: „Als je tegenwoordig spreekt over vernieuwing, dan bedoel je iets wat afwijkt van de bekende, bestaande patronen. De nieuwste mode wordt gekenmerkt door andere stoffen en andere kleuren. Maar altijd op basis van iets wat er al was, alleen er is het één en ander aan veranderd”. Mudde wees vervolgens op de betekenis van het woord vernieuwing in de Bijbel. „Als Paulus in 2 Kor. 5 vers 17 zegt dat het oude is voorbijgegaan en het nieuwe is gekomen, dan bedoelt hij iets ongehoord nieuws. De nieuwste mode of nieuwste auto is maar betrekkelijk nieuw. Dit nieuwe is eigenlijk een variatie op het oude bestaande. In de bijbel niet. In de bijbel is het nieuwe zo nieuw als het licht op de eerste scheppingsdag, zo nieuw als de eerste kus. De vernieuwing in Jezus Christus is pas het volstrekt nieuwe. Dankzij Hem staan we in een nieuwe relatie tot God: Een vernieuwde relatie”, betoogde de Enschedese predikant. Waar Christus is, is het nieuwe en dat is de maatstaf die we moeten hanteren als we het hebben over vernieuwingen in de kerk, zo hield ds. Mudde zijn publiek voor. „Jezus Christus is de maatstaf waar al het oude en nieuwe aan getoetst moet worden. Er mag daarom veel veranderen, maar niet de inhoud van ons geloof. Als door veranderingen Jezus Christus uit het centrum wordt weggeduwd, betekent dat een aftakeling”. Maar hij benadrukte dat dit behalve

voor vernieuwingen ook voor het oude vertrouwde geldt.

Familiefoto's

Mudde bepleitte ook 'de juiste proporties': „Gebbedskringen, praise-avonden ervaren wij als vernieuwingen. Maar in bijbels licht is dat maar betrekkelijk en gaat het om nieuwtjes. Het Nieuwe met hoofdletter is Jezus Christus. En niet de nieuwtjes moeten ons bezighouden, maar het Nieuwe”. Volgens Mudde is er werkelijk sprake van vernieuwing wanneer twee mensen het weer goedmaken na een lange tijd van ruzie, als iemand na een moeilijke onzekere periode belijdenis van het geloof aflegt of wanneer er een diep verlangen is anderen tot Jezus te brengen. „Om deze vernieuwingen moet het draaien en daaraan moet het kerkelijk leven dienstbaar zijn”, zo betoogde hij. Bovendien hield hij de ruim vierhonderd vrouwen voor dat ze nuchter moesten zijn ten aanzien van veranderingen: „Als u wel eens familiefoto's kijkt, weet u dat er niets zo veranderlijk is als de mode. Waar je vijftientig jaar geleden in liep, zou je nu niet meer aan durven doen. En dat denkt u over vijftientig jaar ook. En of u nu progressief of conservatief bent, je deelt in het veranderlijke en gaat mee met de tijd. Kleding blijft echter kleding; dat is onveranderlijk en dat heb je ook altijd nodig. Met de kerk gaat het precies zo. De sfeer van toen, het taalgebruik van toen... het jasje is veranderd, maar de preek blijft de preek en de psalmen de psalmen”. De twee stromingen 'progressief' en 'conservatief' binnen een gemeente, noemde hij karaktereigenschappen. Hij waarschuwde ervoor op te passen dat deze karakterverschillen niet leiden tot „duivelse tegenstellingen die de kerk kapotmaken”. „Als het om het bewaren van het evangelie gaat, kunt u niet conservatief genoeg zijn. Daarentegen kunt u niet progressief genoeg zijn als het gaat om groeien naar de nieuwe mens”, aldus Mudde.

Kinderliedje

De predikant noemde ook nog even het woord 'flexibiliteit': „Buitenstaanders weten nog wel de weg te vinden

naar de kerk. Daar moeten we ook rekening mee houden door een open gemeente te zijn, laagdrempelig, om mij één evangelisatiedienst per maand. En je moet niet flexibel zijn ter wille van jezelf, maar ter wille van Christus. Je aanpassen aan degene met wie je te maken hebt. En daarom behalve de oude berijming ook eens een kinderliedje zingen of de exegetisch doortimmerde preek wat speelser te maken. Het gaat er uiteindelijk om dat we willen dienen en het evangelie dienstbaar willen zijn". Een exegetisch doortimmerde preek was het niet en in plaats van kinderliedjes werd een tweetal opwekkingsliederen gezongen. Ja, het leek er steeds meer op. Want zowel progressief als conservatief zongen 'Heer uw licht en uw liefde schijnen'. Toch geloofden niet alle toehoorders onwrikbaar in de woorden van de dominee. „Ik hou niet van al die vernieuwingen. Ze zeggen dat de jeugd dan komt...Maar die komt om het Woord en niet om de vernieuwin-

niet flexibel zijn ter wille van jezelf, maar ter wille van Christus

gen. Dat helpt niet. Degene die in God geloven komen toch wel. Als het allenig maar gaat om een nieuwtje; nee, daar hebben ze geen lust in", aldus een rasechte Bunschotense. Wel vond ze het gezellig met al die vrouwen bij elkaar, maar de woorden van de dominee gingen er bij haar toch niet zo makkelijk in. Een andere bezoeker ging het niet ver genoeg. Het was haar te genuanceerd. We moeten met de tijd mee, zo meende ze. Binnen haar gemeente is het een klein aantal mensen dat de vernieuwingen constant in de weg staat. Zij en haar man strijden er al jaren tegen, maar beginnen het moe te worden: Waarom moeten wij altijd water bij de wijn doen? zo vroeg ze zich geïrriteerd af.

Tegenstanders

Aan de uitspraak van Paulus in Romeinen 14 over de sterken en de zwakken had ze niet zoveel. Muddes toelichting 's middags bracht er mischien wat meer licht in de zaak. Mudde: „De sterken dienen rekening te houden met de zwakken. Stel, iemand haakt af van Christus. Die is in dat geval de zwakke en de sterkere moet hem of haar tegemoet komen. We leggen dat alleen vaak verkeerd

uit. Die zwakke is namelijk niet iemand die ergens op tegen is, maar iemand die iets niet met zijn geweten kan overeenkomen. En ik heb het nog nooit meegemaakt dat iemand die tegen een bijbelklas is, Christus verloor. Tegenstanders van een bijbelklas zijn vaak mensen die zelf geen kinderen meer hebben. In dit geval is dus het kind de zwakke en diens belang dient dan ook te prevaleren boven dat van iemand die de Here al gevonden heeft". De bezoeker haalde enigszins opgelucht adem. Ze hoefde dus niet voor alles opzij te gaan omdat het de zwakkere broeders en zusters zou betreffen. Wel wees Mudde er nog even op dat dit niet garant staat voor een soepele afhandeling van vernieuwingen: „Je komt bij discussies over vernieuwingen onherroepelijk op een punt dat je een beslissing moet nemen. Daarbij probeer je natuurlijk iedereen tevreden te houden, maar dat lukt gewoon niet altijd".

Persschoon

Pastoraal

Het spreken over de prediking als kerkeraadsleden behoort op een pastorale manier te gebeuren. Het moet niet zo zijn dat de predikant daardoor een minderwaardigheidscomplex krijgt en overspannen raakt. Mij komt wel eens ter ore dat er kerkeraden zijn die in hun vergadering spreken over de prediking. Maar het wordt op zo'n wijze gedaan dat er niet veel van de predikant overblijft. In zo'n bespreking wordt alleen maar gezegd wat men gemist heeft en niet wat er aan goeds in te horen was. Dat dit alles niet stimulerend doch frustrerend werkt, zal duidelijk zijn. Geen prediker is zó veelzijdig, dat hij alle facetten van de Schrift in de prediking aan de orde zal stellen. Bovendien zijn de talenten, waarmee men begiftigd is, verschillend. Neen, als wij onderzoeken of de prediking wellicht iets anders moet, dan moet door de kerkeraad vanuit de Schrift op een pastorale manier daarvoor aanwijzingen worden gegeven. Het gaat er niet om dat de predikant in de hoek gezet wordt, maar het gaat er om dat de predikant en kerkeraad op die prediking uit zijn die de geestelijke groei van de gemeente kunnen bevorderen. En... waarvan de Heilige Geest gebruik kan maken. Opzettelijk schrijf ik óók dit laatste. Het is mij genoegzaam bekend dat de Heilige Geest met een kromme stok een rechte slag kan toebrengen. Toch moeten wij er

maar niet aan meewerken om de stok krom te doen zijn in de mening dat de Heilige Geest er toch wel iets mee kan doen. De stok moet zo recht mogelijk zijn, omdat het Woord recht is en rechte voren snijdt. Het pastorale element mag dus in de bespreking over de prediking niet ontbreken in een kerkeraadsvergadering. Met name schrijf ik dit ook met het oog op de jonge predikanten die men 'zachtkens' zal behandelen. Vanzelfsprekend wel eerlijk, maar dan toch 'zachtkens', dat is pastoraal, herderlijk, liefelijk. Trouwens, het één sluit het ander niet uit. *Dit stuk knipten wij uit 'DE WAARHEIDSVRIEND'. Het maakt deel uit van het vijfde artikel in een serie, die de titel draagt: „Is er ook groei? Het geheel is geschreven door Ds. G.S.A. de Knecht, Hervormd (gereformeerd) predikant te Barneveld. Het is goed, dat onze kollega wijst op bepaalde gevaren, die de preekbespreking op de kerkeraadsvergadering bedreigen. Komplimentjes aan het adres van de predikant enerzijds en allerlei kritische kanttekeningen ten opzichte van de preek anderzijds mogen het patroon van de preekbespreking niet bepalen. Dat bevordert niet de gewenste sfeer. De opbouw van de gemeente dient uitgangspunt en eindpunt te zijn van het gesprek over de verkondiging. Als men dat voor ogen houdt, zal de preekbespreking een bevruchtend effect hebben voor predikant en gemeente.*

Enschede, O. Mooiweer

Tussen kerk en koeleken

Margreet Maljers-Kroes

De verkoper

Ik was verdiept in het boek 'Bruggen bouwen' van de schrijver Alister McGrath toen er gebeld werd. „Dag mevrouw. Daar ben ik dan weer", zei een jongen toen ik de deur opende. Zijn gezicht kwam me bekend voor en ik zei monter: „Ja, daar ben je dan weer". Hij zette zijn weekendtas neer en keek me vriendelijk aan. Die weekendtas bezorgde me een onrustig gevoel. Had ik soms een logeerpartijtje over het hoofd gezien? Onze Joris woont wel sinds een jaar met zijn Thea op een flat in Alkmaar, maar hij was altijd zo royaal geweest met het aanbieden van onze zolder en slaapzakken, dat ik wat onzeker werd. Ik heb vroeger wel eens meegemaakt

dat er, midden in de nacht toen ik even naar de badkamer moest en over de gang liep, een onbekende jongen de zoldertrap afdaalde. Ik schrok niet eens. „Hallo, wat doe jij hier”, zei ik slaperig. „Hij antwoordde kalm: „Ik ben Guus mevrouw en ik heb de bus gemist. Joris zei dat ik hier wel kon slapen.” „Nou Guus, weltrusten dan”, zei ik. „Als je de badkamer zoekt... deze deur.”

„Als wij inbrekers krijgen, vraag ik waarschijnlijk alleen maar of ze alles kunnen vinden”, zei ik de volgende morgen tegen mijn man. Hij knikte zwijgend en zorgelijk. Maar goed... Joris is uit huis en heeft nu zijn eigen logeerkamer. Waarschijnlijk kwam deze jongeman met een ander doel. „Tja... en ik heb mooi weer meegebracht”, ging de jongen verder en keek naar de lucht of hij persoonlijk verantwoordelijk was voor de milde najaarszon. Toen opende hij zijn tas en haalde er een paar zemenlappen en een paar sponsen uit. „Prima kwaliteit en niet duur... enfin, u weet er alles van hè”, prees hij en spreidde een lap over zijn arm. Ik was er uit. Deze jongen kwam ieder jaar één keer langs en ik kocht trouw ieder

jaar een zemenlap van hem, al gebruik ik meestal een synthetische lap van de Hema voor mijn klussen. „Hoe gaat het met je huis”, vroeg ik, want ik herinnerde me opeens dat hij vorig jaar een pandje in de binnenstad van Schagen had gekocht en dat we uitvoerig de voor's en de tegen's van oude huizen hadden besproken. „Veel werk aan, mevrouw. Veel werk”, zei hij met een stralend gezicht. „Wat leuk dat u dat nog weet.” Ik wist toen ook weer waarom ik ieder jaar een lap, die ik alleen gebruik voor het was-sen van de auto (één keer per jaar dus) bij hem koop. Hij gelooft zo in zijn handel en is zo enthousiast over zijn produkt dat ik het hart niet heb om níet bij hem te kopen. En eerlijk is eerlijk. De kwaliteit is ook prima. „Uit gemak-zucht gebruik je die voden van de Hema”, mompelde ik bestraffend tegen mezelf en pakte mijn portemon-nee. Hij bedankte ... ik bedankte ... en ik keerde weer terug naar 'Bruggen bouwen'. Dit boek gaat over het effec-tief overbrengen van het christelijk geloof. Ik had net een demonstratie gekregen van 'Hoe verkoop ik iets goeds'. Misschien, nee, zéker zouden wij als

christenen voor 'geloven' wel iets van zijn aanstekelijke enthousiasme kun-nen gebruiken. Door het raam zag ik hem bij de overbuurvrouw staan. Ze kocht twee lappen. Over effectief gesproken! De jongen liep verder, zag me zitten en stak zijn hand op. Hij riep iets en ik las de woorden meer dan ik ze hoorde: „Tot volgend jaar”.

Kerknieuws

Barendrecht (2e plaatsing)

Na de Gemeente bijna 20 jaar te heb-ben gediend – daarvoor was hij predi-kant van Terneuzen en Den Helder – hoopt drs. H. Smit wegens het berei-ken van de 65-jarige leeftijd met eme-ritaet te gaan. D.V. zondag 8 oktober a.s., 's avonds om 19.30 uur, zal ds Smit zijn afscheidspraak houden in de Maranathakerk te Barendrecht. Zater-dag 14 oktober a.s. zal de Gemeente, tijdens een bijeenkomst die om 19.30 uur begint in de Maranathakerk, afscheid nemen van de fam. Smit. Ook oud-leden van de Gemeente, die afscheid willen nemen, zijn dan harte-lijk welkom!

Amersfoort

Het adres van ds J.H. Veeffkind is: Kasteel 18, 3823 BM Amersfoort. Zijn telefoonnr. is: 033-4 564 556.

Comité Landelijke Ouderlingenconferentie

Op D.V. zaterdag 11 november 1995 zal de zesde Landelijke Ouderlingen-conferentie worden gehouden. Spre-kers zijn drs. H. de Jong uit Zeist: 'Gemeente-zijn naar binnen, gemeente-zijn naar buiten' en de heer A. Kamsteeg uit Amersfoort: 'Samen met alle heiligen'. Een ieder die belangstellend is, wordt van harte uit-genodigd de conferentie bij te wonen in de Jeruzalemkerk aan de Trooster-laan 65 te Utrecht. Aanvang 10.00 uur en einde 15.45 uur. Aanmelding voor deelneming door overmaking van f 25,- (koffie, thee en lunch inbegre-pen) op postbankrekening 65 940, t.n.v. Landelijke Ouderlingenconferen-tie N.G.K., p/a Molenstraat 21 te Dalf-sen, vóór 1 november a.s.

Breda en Rijsbergen

De kerkeraden hebben een gezamen-lijk beroep uitgebracht op kandidaat R. Venderbos te Oegstgeest.

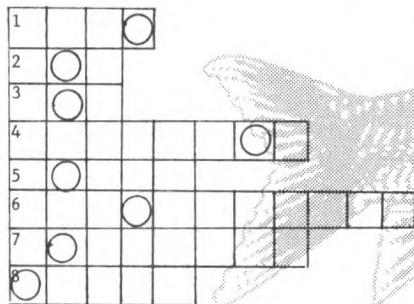
Schiedam

Het scribaat der kerk berust thans bij:

Voor de kinderen

Jeugdhoekje

Als je deze puzzel hebt opgelost vind je in de cirkels de naam van nog een dier. Succes!

1. Als Jona zit te kijken of God Ninevé zal verwoesten heeft hij het vreselijk warm. God maakt dan een wonder-boom die de volgende dag verdort. Welk dier doet dat? Jona 4:7
2. Wat voor vogels zijn te koop twee voor een duit? Mattheüs 10:29
3. Welk dier zorgde voor een zilver-stuk zodat Jezus belasting kon betalen? Mattheüs 17:27
4. Als het volk Israël klaagt dat ze steeds hetzelfde te eten krijgen stuurt God ... Exodus 16:13

5. Paulus werd op het eiland Malta gebeten. Door welk dier? Handelingen 28
6. Welke dieren at Johannes de Doper naast wilde honing? Marcus 1:6
7. Elisa is in Bethel als hij wordt bespot door stadskinderen. Welke dieren kwa-men uit het bos en verscheurde er 42? 2 Koningen 2:23
8. Welke dieren moesten Elia eten brengen toen hij op de vlucht was voor koning Achab? 1 Koningen 17

G. Wijkhuizen-van Vuuren

De oplossing van de vorige maal was:

1. een engel leidt Petrus naar buiten, 2. een engel sluit de leeuwenmuilen toe, 3. er werd een geluid van een grote legermacht gehoord, 4. God maakte een pad door de zee, 5. Ze werden bevrijd door een aardbeving, 6. God liet het hagelen, 7. De zon en de maan stonden 24 uur stil, 8. Elisa doet meel in de pot en daarna is het eten goed

de heer A.J. van 't Hoff, Aureliahof 4,
3124 BD Schiedam. Tel.: 010-
4 713 232.

Culemborg

Ds C. Smit is als legerpredikant voor
een half jaar uitgezonden naar Bosnië-
Herzegovina, alwaar hij gestationeerd
is in Simin Han bij Tuzla.

Zijn postadres luidt:

Ds/Maj. C. Smit, 58.11.28.218

1(NL) VN INF BAT

Acoty Dutch Bat Griffioen

Napo 92, 3509 VD Utrecht

Barendrecht

De kerkeraad heeft een beroep uitge-
bracht op kandidaat R. Venderbos te
Oegstgeest.

Vervolg Studiedag 'Philadelphia' Catechese Verstandelijk Gehandicapten

Philadelphia organiseert een Vervolg
Studiedag Catechese Verstandelijk
Gehandicapten op 18 november 1995
onder de titel: Catechese: hoe, met
wie, methoden, verhalen en symbo-
len... Veel mensen in en namens de
kerken zijn creatief en betrokken bezig
met catechese aan mensen met een
verstandelijke handicap. Op eerder
door Philadelphia georganiseerde stu-
diedagen kwam regelmatig de vraag
om meer te horen en te zien over
opzet, methodiek en materiaal.
Een vervolgstudiedag dus! (Het onder-
werp aangepaste kerkdiensten komt
op deze dag niet aan de orde.)
Heeft u belangstelling? Neem contact
op met Philadelphia, tel: 030-36 37 38,
vragen naar Tineke Steendam of Piet
Jille. Opgave tot 14 oktober a.s.

Hogeschooljaar De Vijverberg- Felua van start gegaan

Groei

Christelijke Hogeschool De Vijverberg-
Felua te Ede is per 4 september
gestart met het nieuwe hogeschooljaar
1995/96. Elk van de vier onderwijsaf-
delingen is begonnen met een ope-
ningsbijeenkomst waarin studenten,
medewerkers en leidinggevenden in
meditatie, samenhang en mededelin-
gen officieel het hogeschooljaar heb-
ben ingeluid. Terwijl landelijk het aan-
tal aanmeldingen van nieuwe studen-
ten met 9% daalde kon De Vijverberg-
Felua 14% meer nieuwe studenten
inschrijven dan vorig jaar. Het totaal

aantal studenten voor het hogeschool-
jaar bedraagt ca. 1925 en dat is onge-
veer 175 studenten meer dan in
1994/95. Vooral de opleidingen
Sociaal Pedagogische Hulpverlening
en Maatschappelijk Werk boekten een
flinke toename. Ook de deeltijdople-
dingen laten een hogere instroom
zien, waarbij met name die voor Ker-
kelijk Werker zich mag verheugen in
een hoge aanmelding. De landelijk
christelijke hogeschool is gericht op
beroepen waarin de zorg voor mede-
mensen centraal staat. Die zorg vraagt
om kwaliteit en christelijke identiteit. In
de openingstoespraken zijn deze twee
als pijlers van het bestaansrecht van
De Vijverberg-Felua benadrukt.

Ontwikkelingen

De hogeschool bereidt zich voor op de
integratie met de Evangelische School
voor Journalistiek te Amersfoort per
september 1996. Dit jaar vindt het
onderwijs van de ESJ reeds plaats in
Ede. Gezamenlijk wordt een afstu-
deerrichting Voorlichting voorbereid
die naast Journalistiek als volwaardige
variant in de opleiding Journalistiek en
Voorlichting een plaats krijgt. De
samenwerking met de Theologische
Hogeschool (Ger. Bond) en de chr.
hogeschool De Wittenberg in Zeist
krijgt verder gestalte in de hoofdfase
van de voltijdse opleiding voor kerke-
lijk werker; de voltijdse opleiding gaat
het tweede jaar in. De opleiding voor
leraar basisonderwijs (PABO) mag
zich in een goede belangstelling ver-
heugen.

De herstructurering van het onderwijs-
programma bereikt ook daar de hoofd-
fase. Bij de opleiding voor verpleeg-
kundigen (HBO-V) zijn vele ontwikke-
lingen te wachten in samenhang met
de stelselwijziging. Met verschillende
gezondheidszorginstellingen zijn con-
tacten gelegd om tot een samenhan-
gend aanbod te komen.

Bouw

De hogeschool is momenteel in drie
gebouwen gehuisvest. Een definitief
bouwontwerp voor de uitbreiding van
het gebouw aan de Oude Kerkweg
komt in september gereed. Naar ver-
wachting zullen alle opleidingen eind
1996 op de Oude Kerkweg gehuisvest
zijn.

Gevoel voor mensen en landelijk bereik

De hogeschool werkt met de aandui-
ding 'Gevoel voor mensen' omdat de
beroepen waar ze voor opleidt alle
een betrokkenheid op mensen veron-

derstellen. De landelijke functie heeft
de school vanwege de specifieke
christelijke identiteit. Studenten uit het
hele land die zich door de christelijke
identiteit weten aangesproken vinden
hun weg naar Ede.

Het eerste *Open Huis* voor aankomende
studenten wordt gehouden op
vrijdagmiddag en -avond 6 oktober
a.s. Het daarop volgende Open Huis
is op zaterdag 19 november. Scholie-
ren die nu al nadenken over hun toe-
komstige opleiding zijn dan welkom.
Hun ouders overigens ook. *Informatie
Ede: 08380-39750* (na 10 oktober:
0318-639750).

Verslag Regio-vergadering Arnhem

Persverslag van de Regiovergadering
Arnhem van de Nederlands gerefor-
meerde kerken gehouden op donder-
dag 14 september 1995 in Apeldoorn.
Enkele belangwekkende zaken:

- Ds. W.J. van der Linde heeft het
beroep naar de kerk van Voorthui-
zen aangenomen.
- Ds. G. de Lange heeft het beroep
naar de kerk van Ede aangenomen.
De intrede vindt plaats op 17 maart
1996.
- Ds. J.C. Schaeffer heeft het beroep
naar de kerk van Nunspeet aange-
nomen. Op 17 december neemt hij
afscheid van de gemeente in Apel-
doorn.
- De wijkgemeente Veenendaal gaat
met ingang van 24 september a.s.
over tot het instellen van een tweede
dienst.

Naar aanleiding van de notulen van
30 maart 1995 wordt besloten
ds. M.W. Vrijhof te benoemen tot exa-
minator Oude Testament met als ver-
vanger ds. J. van 't Hof. Ds. G. Brons-
veld wordt benoemd tot examinator
Nieuwe Testament.

In verband met het vertrek van
ds. W.J. van der Linde wordt naar de
kerk van Voorthuizen een ontslagbrief
gezonden.

Het door de kerk van Apeldoorn uitge-
werkte voorstel wordt door de regio-
vergadering overgenomen. Dit voorstel
houdt in dat, indien nieuwe begin-
nende predikanten tot de regio toetre-
den, aan hen zal worden gevraagd
voor de periode van drie jaar een
mentor te zoeken.

Almkerk-Werkendam/Gorinchem

Met droefheid delen de kerkeraden
van beide gemeenten u mede dat ds.
S.M.V. Pirot zijn ambt heeft neerge-
legd. De beide raden hebben deze
beslissing geaccepteerd.

God gaf ons

**Matthijs Willem
MATTHIJS**

15 september 1995

Ton en Stella Vos
Myrthe en Tamar

Jan van Arkelstraat 28
8266 CN Kampen

NGJ Bijbelstudie Brochure 'Ester'

„De gebeurtenissen in het boek Ester vinden plaats omstreeks het jaar 480 voor Christus in de stad Susan, de residentie van de Perzische koning, en spelen zich af rondom het joodse meisje Ester. Zij weet door haar grote moed en verbondenheid met haar volk de uitroeiing van de Joden door de Perzen af te wenden.”

Deze geschiedenis wordt door ds. H. van Winkelhoff op boeiende wijze behandeld in de nieuwste brochure van de Stichting Nederlands Gereformeerd Jeugdwerk. Met deze brochure zal het boek nog meer gaan spreken, en wordt duidelijk wat Gods hand kan betekenen in de loop van de geschiedenis.

Exemplaren zijn te bestellen bij:

Joke Vos-Niewold, Amsterdam, tel. 020-6153770.

Gironummer 3636216 t.n.v. NGJ Verkenning, Amsterdam.

Van den Berg Boeken heeft prachtige pakketten samengesteld voor ongelooflijk lage prijzen, o.a.:

pakket 2:

Mance ter Andere, **Het teken van de galg.**

Een korte roman

Meint R. van den Berg,

De wedergeboorte van Richard Dreumes

Meint R. van den Berg, **Portret van een oude dame**

Cateau Kray-Sijmsma, **Wachten op de wind** (geb.)

Kees van Baardewijk, **Ha, elke dag feest**

Slechts f 22,50

of pakket 3:

Ds. M.R. van den Berg, **Onderricht in discipelschap.**

Een verklaring van Lucas 6:20-49 en van enkele gedeel-

ten uit Matth. 5

Drs. H. de Jong, **Maar Jezus zegt...**

De Bergrede uitgelegd voor de gemeente

Drs. H. de Jong, **Handelingen 7.**

Om het christelijk lezen van het Oude Testament

Drs. Th. Peppink, **Een hand vol licht.** Bijbelse overden-

kingen: Oude Testament

Drs. Th. Peppink, **idem: Nieuwe Testament**

Francis A. Schaeffer, **Sprong uit de wanhoop**

Slechts f 32,50

Wij berekenen slechts f 3,- verzendkosten.

Op verzoek zenden wij u onze volledige aanbiedingslijst.

Van den Berg Boeken

Hymnestraat 15, 7323 KR Apeldoorn

Tel./Fax 055-668231 (ook 's avonds)

REFORMATORISCHE
POLITIEKE FEDERATIE

Samen met u

De christelijke politiek moet sterker worden. In mijn ogen betekent dat: de RPF moet sterker worden. Door méér leden. Want een partij met meer leden heeft meer stem in de samenleving.

In de huidige politiek zijn vele zekerheden en overtuigingen ingeleverd. De normen die God ons in Zijn Woord geeft zijn echter van blijvende waarde. Meer dan ooit zal daarom duidelijk gemaakt moeten worden waarin **christelijke politiek** zich onderscheidt. Maar dat kunnen wij niet alleen. **Daar hebben wij u voor nodig!**

De RPF staat open voor alle reformatorische en evangelische christenen, mannen en vrouwen, die Gods Woord van beslissende betekenis vinden voor mens en samenleving. Uw lidmaatschap geeft de RPF meer mogelijkheden. Laten we samen de kansen benutten om 'smaakmakers' te zijn in onze samenleving. Tot eer van God en ten dienste van onze medemens.

Daarom roep ik u op: **word lid van de RPF.**

Ik reken op u!

Leen van Dijke,
RPF-fractievoorzitter Tweede Kamer

Eerst meer informatie? Vraag het gratis RPF-magazine aan bij de RPF, Antwoordnummer 523, 8070 VB Nunspeet (postzegel niet nodig) of bel (0341) 256744

De RPF heeft hart voor mensen

